БҮГҮ ЧУРТТАРНЫҢ ПРОЛЕТАРИИЛЕРИ, КАТЫЖЫҢАР!

ШЫН

ВКП(б) ТЫВА ОБКОМУНУҢ, КЫЗЫЛ ХООРАЙ КОМИТЕДИНИҢ БОЛГАШ АЖЫЛЧЫ ЧОННАРНЫҢ ДЕПУТАТТАРЫНЫҢ ОБЛАСТЬ СОВЕДИНИҢ ОРГАНЫ

1925 чылда үндезилетинген.

1951 октябрь 17 СРЕДА № 203 (2377)

ӨРТЭЭ 20 КӨП

БОХҮНГҮ СОЛУНДА:

Кыйгырыг адаанга салган хол үжүктерин тайбың күш-ажылывыс-биле быжыглаал! (1 арын).

Тайбыңның херээнге бистин салыышкынывыс (1 арын).

Обласка бижик билбес чорукту узуткаар ажылды күштелдирээл! (2 арын).

Н. Державин. — Тайбынны камгалаар дээш бистин чайгылыш чок шиитпирлиивис (2 арын).

И. Эргил-оол. — Культармейжиге дузаламчы (2 арын).

Политшколаларның пропагандистеринге дузаламчы (3 арын).

Редакцияга чагаалар (3 арын).

Д. Гончаров. — Польшаның индустриализастаашкыны (4 арын).

Кореяда болуушкуннар (4 арын).

Кореяда чугаалажыышкыннар дугайында (4 арын).

Обласка бижик билбес чорукту бүрүн узуткаары дээш

Аныяк Тыва областың социалистиг чаартылгазының херээнге ажылчы чоннуң культурлуг депшилгезин, ылангыя оларның үжүк-бижик билиринің деннелин бедидер чоруктуң чугула ужур-дузалыын барымдаалааш, ВКП(б) обкому ол айтырыгны бодунуң бешки пленумунга тургузуп, тускай доктаалды үндүрбүшаан, улуг назылыг чурттакчы чоннуң ортузунга бижик билбес, бижикти биче билир чорукту дүрген узуткаарының ажылынга оперативтиг удуртулганы, шыңгыы контрольду хандырып тургузарын партияның бүгү-ле райкомнарынга, Кызыл хоорайкомунга дааскан турган.

Оон бээр элээн үр үе эрткен. Партияның ол чугула шиитпирин амыдыралга чедиишкинниг боттандырар дээш областың партия, совет организациялары болгаш улус өөредилгезиниң органнары шыңгыы демисел ди чорутканының түннелинде чартык чыл ажыг үениң дургузунда обласка 2467 кижи бижикке өөретинген. Ол талазы-биле ылаңгыя Сүт-Хөл, Мөңгүн-Тайга, Каа-Хем, Таңды, Бай-Тайга районнары элээн көскү чедиишкиннерлиг болганнар.

Үстүнде районнарның партия райкомнары ВКП(б) обкомунуң бешки пленумунуң үндүрген шиитпирлерин боттарының пленумнарынга ол дораан таныжып чугаалашпышаан, тускай доктаалдарны үндүрүп, оларның күүселдезинге контрольду багай эвес боттандырган. Олар боттарының бюроларынга тус-тус культармейжилерни бадылап, оларның күжүн чер болганга таарыштыр тургузуп, бижик өөредилгезиниң дугайында улус өөредилге килдистериниң, партия эге организация секретарьлериниң илеткелдерин өй-өйде ап, культармейжилериниң семинар өөредилгелерин организастап эртиргилээннер.

Ап чорутунган хемчеглериниң түннелинде Мөңгүн-Тайга району бо чылын 269 кижини бижикке өөредир тургаш, оларның 256-зын, Бай-Тайга району 852 кижини өөредир тургаш, оларның 822-зин, Сүт-Хөл району 652 кижини өөредир тургаш, оларның 363-үн, Каа-Хем району 211 кижини өөредир тургаш, оларның 136-зын, Таңды району 394 кижини өөредир тургаш, оларның 234-түн өөреткен.

Бистин школаларывыстың үстүкү класстарының өөреникчилери болгаш элээн чамдык башкылар обласка бижик билбес чорукту узуткаарының херээнге бо чылын дыка идепкейлиг киришкеннер.

Ындыг болза-даа, обласка бижик билбес чорукту узуткаарының херээнде ам-даа дыка улуг четпестер бар. Улуг назылыг чурттакчы чоннуң ортузунда барык-ла 5000 ажыг кижи ам-даа бижик билбес, биче бижиктиг хевээр. Бижик билбес, бижикти биче билир чорукту узуткаарының херээнге областың Барыын-Хемчик, Чөөн-Хемчик, Бии-Хем, Кызыл, Тере-Хөл, Тес-Хем районнары болгаш Кызыл хоорай онза хожудап турар. Үстүнде районнарның ВКП(б) райкомнары болгаш райкүүскомнар партия обкомунуң бешки пленумунуң шиитпирлериниң күүселдезинге харыысалга чок байдалды көргүзүп, ол чугула херекке үргүлчүүн большевикчи удуртулгазын хандырарының улуу, харын үгле ниити характерлиг доктаалдар үндүрүп каары-биле өйлежип, оларның күүселдезинге контрольду окта-ла четпес боттандырганнар.

Оон-биле чергелештир, бижик өөредилгезиниң удуртулгазын ВКП(б)-ниң Улуг-Хем, Чаа-Хөл, Өвүр райкомнары, ол районнарның күүсекчи комитеттери сөөлгү үеде кошкатканын база демдеглээр херек.

Бижик өөредилгезинде ажылдап турар культармейжилерге кичээнгей четпес салдынып келген болгаш оларның семинар өөредилгелери, дуржулга солуушкуннары багай организастатынып, методтуг дузаламчылар бердинмейн барган. Өөредилгези доозулган чамдык бөлгүмнерге түннел шылгалдалар база болдунмайн барган.

Санатынган четпестерни областың улус өөредилге килдизинге, районнарда ооң тус-тус килдистерингe даза хамаарыштырбайн барып болбас. Олар чер-черде бижик бөлгүмнерин, эртемдээнниң шылгарангай өөреникчилери болгаш салгакчылары чедиишкинниг ажылдап турарлар. Кат-чимис үнүштериниң 250 чыгыы чаа сорттарын бистиң коллективиз тургускан. Төп генетиктиг лабораториянның дуржулга участоктарында 200 мың ажыг хайнак үнүштерни өстүрүп турар.

Чурттуң бүгү булуңнарынче — Кольский чартык ортулукче болгаш Уралче, Поволжье болгаш Забайкалье, Алдайже, Ортаакы Азияже колхозтарга болгаш совхозтарга херек олуртуп тарыыр материалдарлыг белектер Мичуринскиден чоруп турар. Ол болза, яблоняның, грушаның, вишняның мичуринчи сорттарының үрезиннери-дир. Аныяк садтар — тайбыңның садтары өзүп үнзүннер!

Чимистерниң болгаш каттарның чаа-чаа соокка шыдамык, бедик дүжүттүг сорттарын үндүрүп алыр дээш ажылдап турар. Төрээн чурттуң чечектелип турар, кат-чимистиг садтар-биле каастаарынче чүткүлдүг бистерге, совет эртемдээн-селекционерлерге дайын дугайында бодалудур. Кижи төрелгетенни чаа дайынның малгаш-баларынга бораар деп америк-англи империалистерниң күзели бистиң киленнээшкиниивисти хайындырыптар-дыр.

Тайбыңның Бүгү-делегей Чөвүлелиниң Кыйгырыының адаанга аттарын салып тура, Мичуринскиниң эртемдээннери мынча деп турарлар: бүгү совет улус-биле бир дөмей, бис бүгү күжүвүстү тайбыңның херээн камгалап алырынче салыр бис.

И. ГОРШКОВ,
И. В. Мичурин аттыг төп генетиктиг лабораториянның директору.

Мичуринск.
Тамбов область.

Пландан дашкаар 76 эшелон хөмүр даш

КАРАГАНДА. Жданов аттыг шахтаның коллективи октябрьниң 9-та, биргиээлчегде хөмүр даш тывыжының он айлар программазын доозупкан.

Даг ажылының чаа техниказын болгаш хөмүр даш казарының мурнакчы методтарын бүдүрүлгеже киирген чорук болзл, хонукта ортумак тывышты, энир чылга дөмейлээрге, 380 тоннага бедидер арганы, хөмүр даш арыглаар шугумну ийи катап кызырар болгаш тонна хөмүр даш бүрүзүнүң бот өртээн чиигедир арганы берген.

Октябрьниң 9-та Жданов аттыг шахтаның хөмүр даш шыгжаар черинден оттулар үүлдүң пландан дашкаар 76 эшелонун чүдүрүп чоруткан.

(СЭТА).

Кыйгырыг адаанга салган хол үжүктерин тайбың күш-ажылывыс-биле быжыглаал!

Төрээн чуртувусту садтар-биле каастаал!

Мичуринскиниң хөй-хөй чүс гектар шөлдерже чатылып чоруй барган садтарындан элбек дүжүт алдынган.

Бойдустуң улуг чаартыкчызы Иван Владимирович Мичуринниң чурттап болгаш ажылдап чорааны бистиң хоорайывыс Совет Эвилелинде кат-чимистиң эң улуг төвү болуп турар. Мичуринскиде улуг эртемдээнниң шылгарангай өөреникчилери болгаш салгакчылары чедиишкинниг ажылдап турарлар. Кат-чимис үнүштериниң 250 чыгыы чаа сорттарын бистиң коллективиз тургускан. Төп генетиктиг лабораториянның дуржулга участоктарында 200 мың ажыг хайнак үнүштерни өстүрүп турар.

Чурттуң бүгү булуңнарынче — Кольский чартык ортулукче болгаш Уралче, Поволжье болгаш Забайкалье, Алдайже, Ортаакы Азияже колхозтарга болгаш совхозтарга херек олуртуп тарыыр материалдарлыг белектер Мичуринскиден чоруп турар. Ол болза, яблоняның, грушаның, вишняның мичуринчи сорттарының үрезиннери-дир. Аныяк садтар — тайбыңның садтары өзүп үнзүннер!

Чимистерниң болгаш каттарның чаа-чаа соокка шыдамык, бедик дүжүттүг сорттарын үндүрүп алыр дээш ажылдап турар. Төрээн чурттуң чечектелип турар, кат-чимистиг садтар-биле каастаарынче чүткүлдүг бистерге, совет эртемдээн-селекционерлерге дайын дугайында бодалудур. Кижи төрелгетенни чаа дайынның малгаш-баларынга бораар деп америк-англи империалистерниң күзели бистиң киленнээшкиниивисти хайындырыптар-дыр.

Тайбыңның Бүгү-делегей Чөвүлелиниң Кыйгырыының адаанга аттарын салып тура, Мичуринскиниң эртемдээннери мынча деп турарлар: бүгү совет улус-биле бир дөмей, бис бүгү күжүвүстү тайбыңның херээн камгалап алырынче салыр бис.

И. ГОРШКОВ,
И. В. Мичурин аттыг төп генетиктиг лабораториянның директору.

Мичуринск.
Тамбов область.

Чөөн-Хемчик районнуң үлетпүр комбинадының чазаныкчызы К. Чанзан Кыйгырыг адаанга бодунуң салган холунуң үжүүн тайбын күш-ажыл-биле быжыглап турар.
Чурукта: К. Чанзан ыылган стулун хынап турары.
Чуруу **А. Ермолаевтин.**

Салган хол үжүктерин күш-ажыл-биле быжыглап турар

САРЫГ-БУЛУҢ. (**Телефон-биле**). Эрзин районнуң ажылчы чоннары беш улуг күрүнелериниң аразында Тайбыңның Пактызын чарар дугайында Тайбыңның Бүгү-делегей Чөвүлелиниң Кыйгырыының адаанга ат салыышкынының мурнуу чартыында болган хуралдарга алган социалистиг хүлээлгелерин эки күүседип турарлар.

Нарын сумуда «Коммунизмче орук» колхозтуң тудуг бригадири эш Ширшин Тайбың камгалалының Совет комитединиң шиитпирин танышкан хуралга сөс ап чүве чугаалааш, — Бистиң тудуг бригадазы Октябрьниң 15-тин бетинде 80 баш инек кирер ийи кажааны, 200 баш хой кирер 1 кажааны болгаш 30 баш болдурга кирер 1 кажааны тудуп доозар деп хүлээлге алгаш ол хүлээлгезин 5 хонук бурунгаар, октябрь 10-да күүсеткен. Ол биргадада ажылдап турар бызанчылар эштер Бадыргы, Төре-Бады олар хүн нормазын 120—150 хуу күүседип, үлегерлиг ажылдап турарлар.

Ол-ла колхозтуң хову бригадазында звено удуртукчузу коммунист эш Аракчаа — 7 андазын-биле октябрь 10-га чедир 50 гектар черни чарар деп хүлээлге алгаш октябрь 6-да 61 гектар черни чаргаш, хүлээлгезин хуусаа бетинде ажыр күүсеткен. Ол звенода комсомолчулар эштер Анай, Кылга олар хүн нормазын 110—125 хуу күүседип, шалыпчы ажылдап турарлар.

«Кызыл сылдыс» колхозтуң тудуг бригадазының бригадири эш Сазаа бодунуң тудугжуларының мурнундан 600 баш хой кирер бир кажааны болгаш 30 инек кирер бир кажааны октябрь 20-де тудуп доозар деп хүлээлге алгаш ол хүлээлгезин октябрь 11-де, сес хонук бурунгаар күүсеткен. Ол бригадада коммунистер эштер Идам, Союнзуң олар хүн нормазын 100—130 хуу чедир күүседип турарлар.

Ол-ла колхозта комсомол эге организациязының секретари эш Дугурук баштаан чеди кижи составтыг комсомол бригадазы 34 кажааларлыг 15 кыштагларның септелгезин октябрь 25-те доозар деп хүлээлге алган болза, олар ам октябрьниң 13-ке чедир 18 кажааларлыг 8 кыштагларны септеп дооскан болгаш арткан кыштагларның септелгезин чооку каш хүннер иштинде доозар деп турарлар.

«Сталинчы орук» колхозтуң тудут бригадазында (бригадири эш Лопсан) 85 кижи ажылдап турар. Олар бо чылын 21 санныг чуртталга бажыңнары тудар планныг тургаш, ооң 15-жин тудуп алган болгаш ам арткан алды бажыңнарны ноябрь 1-ниң бетинде бүрүн доозар деп турар.

Т. ЧАМЗЫРАЙ.

РСФСР-ниң колхозтарында „Сад неделязы“

РСФСР-ниң 30 областарында чаңчылдыг «Сад неделязы» эгелээн. Россия Федерациязынга ол, климаттан хамаарыштыр янзы-бүрү хуусааларда болуп эртер.

Краснодар крайга октябрьниң 15-тен ноябрьниң 15-ке чедир «Сад айы» эртирер деп шиитпирлетинген.

Курск, Орёл болгаш Рязань областарның кайызынга-даа 500—600 гектар шөлдерге чаа садтар болгаш кат үнер черлер кылдынар. Үгле чаңгыс Рязань областа күзүн олуртур 800 хире яблоня, груша, слива болгаш вишнялар өстүрүп каан.

Москва областың колхозтары бо күзүн ийи муң ажыг гектар садтарны болгаш кат үнер черлерни кылырлар. Областың үнүш өстүрер черлеринде 220 муң ажыг, чимистиг олуртуп тарыыр үнүштерни өстүрген. Оон ынай Подмосковьениң колхозтары олуртуп тарыыр материалдарны Башкириядан, Рязань болгаш Тамбов областарындан база алырлар.

(СЭТА).

Казахстанның колхозчуларының ат салыышкыны

АЛМА-АТА. Чүүк чүдүрген автомашиналар тараа, хөвен, свёкла тараан шөлдерден элеваторларже, дүк чуур, хөвен арыглаар боглаш чигир заводтарынче үзүктел чокка чоруп турар. Казахстанның колхозтарының кол байлакшылы — чылгылар, хойлар, инектер кыштагларже шуужуп чоруп турарлар.

Бо хүннерде Казахстанның колхозчу тааражылары күскү ажылдарда хөй дапкыр улгатырган энергия-биле ажылдап турарлар. Тараажылар, хөвенчилер, механизаторлар болгаш малчыннар Тайбыңның Бүгү-делегей Чөвүлелиниң Кыйгырыының адаанга салган холунуң үжүүн күш-ажылчы чедиишкиннери-биле быжыктырып турарлар.

Мурнуу-Казахстан областың Сайрам районнуң «Красный Октябрь» көдээ ажыл-агый артелиниң колхозчулары, хөвен чыыкчылары нормазын ийи дапкыр ажыр күүсеткеш, ховудан хуралга чыглып чеңдип келгеннер. Звеночу Турсимбекова улустуң күзел-чүткүлүн аңаа илередип чугаалаан.

— Совет кижилер бистерге тайбын дээрге—бай, культурлуг амыдырал, бистиң кайгамчыктыг Төрээн чурттувустуң чечектелиишкини болур. Мээн удуртуп турар звеном гектар бүрүзүнден 50 центнер хөвенни өстүрүп үндүрген. Кыйгырыгның адаанга бодумнуң адымны салбышаан, иерма ёзугаар хүнде 60 килограммны чыырының орнунга хүн-бүрүде 300 килограмм хөвенни чыырымны хүлээнип тур мен — деп ол хүлээлге алган.

Көдээ ажыл-агый артелиниң бүгү колхозчулары Кыйгырыгның адаанга бодунуң адын салбышаан, свёкланың байлак дүжүдүн дүрген болгаш чидириг чокка ажаап алыр деп сөзүн бергеннер.

(СЭТА).

„Тайбыңны негеп тур бис“

ТЮМЕНЬ. Тайбыңның Бүгү-делегей Чөвүлелиниң Кыйгырыын таныжар болгаш ол төөгүлүг документиниң адаанга боттарының холунуң үжүктерин салыр дээш, эң кырган Сибирь хоорайның башкылары Тобольскиниң бир дугаар ортумак школазының залынга чыглып келгеннер. «Делегейниң улустары тайбын дээш демиселде» деп илеткелди РСФСР-ниң школазының алдарлыг башкызы А. Ф. Попова кылган. Ооң соонда башкы эш Толотовская сөс алгаш мынча дээн:

—Үжен чыл мурнунда Владимир Маяковский мынча деп бижээн: «Бүгү планетага мынча деп чарланар эштер, кижилер: дайын болбас». Ам тайбын дугайында сөстү миллион-миллион ак-сеткилдиг кижилер чугаалап турарлар. Беш улуг күрүнелер аразынга Тайбыңның Пактызын чарар дугайында негелдеге бис, башкылар, бодувустуң үнүвүстү база катыштырып тур бис. Чаа дайынның өртүн кыпсыр деп англи-америк империалистерниң оралдажыышкынын ойтур шавар дээш бүгү күжүвүс-биле демисежир бис.

Тайбынче чайгылыш чок чүткүлүн башкылар илереткен болгаш Кыйгырыг адаанга аттарын салганнар.

(СЭТА).

Улуг тудугларда

Волга-Дон каналдың тудугжулары Мытищинскийниң машина гургузар заводунуң коллективинге чагаа чоруткан. Боду чүк дүжүрер автомашиналарны хөйү-биле үндүрерин болгаш оларның артык кезектериниң белеткелин организастаарын олар ол чагаада дилээннер.

Мытищинчилер ол дилегни изиибиле харыылааннар. Октябрьниң 8-те пландан дашкаар бүдүрген үш эшелон автомашиналарны Волга-Дон каналынче бүдүрүлгенин коллективи чорудуп берген.

СТАВРАПОЛЬ. Судно чоруур Волга-Дон каналдың тудуунче Ставраполь крайдан тудуг материалдары чоруп турар.

Бештаугорскийниң даш уштур участогунуң коллективи, графикти дыка мурнай ажылдааш, канал эриин быжыглаар муң ажыг кубометр дашты чүдүрүп чорудупкан. Ол учас токта, демир орук станциязынче даш чедирип турар чолаачылар эки ажылдап турарлар. Боду чүк дүжүрер автомашиналарның капитал септелге чокка маннаар оруун 100 муң километр чедирер деп оларның иштинден он-он чолаачылар хүлээнип алганнар.

(СЭТА).

ТАЙБЫҢНЫҢ ХЕРЭЭНГЕ САЛЫЫШКЫННАР

Чырык чер кырында мен ам чартык чүс чыл ажыг чурттап чор мен. Ынчалза-даа ёзулуг аас-кежиктиг болгаш өөрүшкүнү үгле колхозчу тургузугнуң үезинде билдим. Төрээн чурт мурнунга мээн улуг хамыаалыг болганымны Төрээн совет чазаам бедик үнелээн болгаш меңээ Социалистиг Күш-ажылдың Маадырының адын тывыскан.

Мээн звеномда чигир свёклазының алды гектар участогу быжыглатынган. Дүжүт ажаап алыышкыны 30 хүн, октябрьниң 7-де доозулган. 5.800 центнер дөстер алдынган. Бедик дүжүттүг гектар бүрүзү 1300 центнер свёкланы берген. Тарытынган үнүштерни эки ажааганының болгаш мурнакчы агротехниктиг аргаларны ажыгаанының ачызында мындыг чедиишкин чеңдип алдынган. Мен болгаш мээн звеномнуң кежигүннери өскелерже боттарывыстың дугуржулгавысты күзелдиивисбиле дамчыдып турар бис. Ону ажыглап тургаш, К. Даутованың, Х. Азимованың болгаш мээн уруум Софияның звенолары гектардан 80—90 центнер свёкланы ап турарлар.

Бис, херээжен казахтар, ховуже ажылдап үнерде бичии оолдарывыстың дугайында дүүревес апарган бис. Олар тодуг, кадык-чаагай уруглар садтарында болгаш яслилеринде кижизитинип турарлар. Свёклачыларның күш-ажылын харам чокка төлеп турар. А кажан бажыңга чүве четчир, таарымчалыг турда, сеткил сагышка бөлө чиик, таарымчалыг апаар, ажылдаарга чүрекир болур.

Тургузукчу күш-ажыл, аас-кежик үгле бистиң чуртувуска боттанып болур. Чүге дээрге, бистиң чуртувустуң бүгү удустары коммунизмни дүрген-не тудар деп сорулга-биле, найырал-биле каннатынган.

Тайбыңның Бүгү-делегей Чөвүлелиниң төөгүлүг Кыйгырыының адаанга мээн холум үжүүн быжыглап турар, чигир свёклазының элбек дүжүдү тайбыңның херээнге мээн салыышкыным болзун.

ПАТЫШ ЮНУСОВА,
Социалистиг Күш-ажылдың Маадыры Джамбул область, Джамбул районда «Октябрь» колхозтуң звено удуртукчузу.

Волгадан ырак эвесте чүс-чүс чылдың аъргазының ортузунда Марийниң целлюлоза-саазын комбинадының улуг корпустары бедип үнгүлээн.

Ооң коллективи сорук киргеч чогаадыкчы күш-ажылче хандыккан. Энир чылын бүдүрүлге дыка хөй саазын кылып үндүрген. Бо чылын бирги сорттуң продукциязын үш муң ажыг тоннаны пландан дашкаар бүдүрүп үндүрген.

Бис тайбың күш-ажылдың кижилери бис. Биске дайын херек чок. Англи-америк дайын кыпсыкчыларының чилби планнарын буза шаварынга чүү херек болдур, ону бис шуптузун кылыр бис. Тайбыңның Бүгү-делегей Чөвүлелиниң Кыйгырыының адаанга боттарының холунуң үжүктерин комбинаттың ажылчыннары шупту чаңгыс эп-сеткилбиле салганнар.

Тайбыңның ээлчээнге туруп тура, саазын фабриказының коллективи болза, бүдүрүлгенин чыл планын декабрь 1-ге чедир күүседир, пландан дашкаар чүс-чүс тонна саазынны бээр болгаш 2,5 миллиондан эвээш эвес рубльди камнап алыр деп хүлээлге алган. Ам фабриканың төлевилелдиг шыдалы ортумаа-биле 20 хуу чедир өзүп турар. Хөй-хөй бригадалар чаңгыс эзлчегде-ле очалгадан дашкаар 2 тонна хире саазынны артыкка берип турар.

Хүлээлгелерни күүседиринге мээн удуртуп турарым аныяктар бригадазы база киржип турар. Бирги чартык чылда бис пландан дашкаар 100 тонна бедик шынарлыг саазынны берген бис. Ажыл-агый санажылгазынче шилчип тургаш, бригада 50 муң ажыг рубль камнап алган. Чыл сөөлүнге чедир бис пландан дашкаар база 100 тонна саазынны бээр бис. Ол болза, тайбың дээш демиселдиң херээнге бистиң салыыш кынывыс болур.

АЛЕКСЕЙ ПЕПЕНЬКИН,
Марбумкомбинаттың улуг сеточнигги, Тайбын талалакчыларының үшкү Бүгү-делегей конференциязының төлээзи.

Йошкар-Ола.

Обласка бижик билбес чорукту узуткаар ажылды күштелдирээл!

Мөңгүн-Тайга районда бижик өөредилгезиниң түңнели

Бо чылдың июнь айның баштайгы чартында бижик өөредилгезинге ажылдаар культармейжилерниң беш хонук семинары болуп эрткен.

Семинарга олурушкан дыңнакчыларның барык чартык кезии 5—6 класстарның өөреникчилери турган, чүге дээрге, көдээниң чурттакчыларында оон дээре билиглиглер эвээш болганда. Ол семинарны эртирериниче ВКП(б) болгаш ВЛКСМ райкомнары улуг кичээнгейни салган.

Ынчан, районга 92 бижик билбестер болгаш 177 биче билирлер турган.

Дыңнакчылар чүгле бижик билбестерниң санын, адын билип алган эвес, харын бистиң чуртувуска коммунизмни тургузарда баштай бижик билбес чорукту узуткаарының чугулазын, чогуур назылыг чонну бижиккە өөредириниң хөрээнге болыдевий партияның, Совет чазактың, ылангыя бистиң ынак улуг Сталинның ажылчы чоннуң билиглиг, медереллиг болур чоруунга канчаар-даа аажок улуг сагыш салыышкынын ханызы-биле билгеннер.

Семинарга киришкен 26 культармейжилер районнуң Мөген-Бүрен болгаш Каргы дээн чижектиг ырак сумуларынче боттарының ажылын эгелээри-биле аъттанып үнгүлээн турган.

Мөңгүн-Тайганың ажылчы чону бижик билбес чорукту узуткаарының ажылын боттарының бир тергиин чугула сорулгазы кылдыр санап, бижик өөредилгезинче массалыы-биле эгелеп киргеннер.

Бүрүн херекселдиг башкы, оон-биле кады районнуң кайы-бир организациязындан төлээ оларның-биле баштайгы хуралдарны чер болганынга эртиргилээн. Бижик билбес чорукту узуткаарының ажылы районга ынчаар эгелээн болгаш ниитизиби-биле 26 бөлгүмнер тургустунуп, олар 93 бижик билбестерни, 163 биче билирлерни хаара туткан турган.

Бижик өөредилгези чай дургузунда чоннуң солун болгаш дапкыш ажылындан хоорук эвес байдалга эрткен. Күзүн, кым чеже кижини өөреткенин, өөредилгениң шынары кайы хире болганын хынап көөрү-биле ВЛКСМ райкому болгаш районо чер-черже төлээлер чоруткан.

Түңнелден алгаш көөрге, 83 бижик билбестер болгаш 137 биче билирлер культармейжилер Чынзы (9 билбес, 13 биче билирлерни), Бөрзекоол (2 билбес, 16 биче билирлерни), Арыяа (6 билбес, 11 биче билирлерни), Морзук (5 билбес, 6 биче билирлерни), Кенден (3 билбес, 9 биче билирлерни) бижикке өөредип, чоннуң культурлуг деннелин бедидериниң талазы-биле чаагай херекти кылганнар. Мынчангаш ам сорулга болза, арткан бижик билбестерниң болгаш биче билирлерниң бөлгүмнерин кышкы сезонга таарыштыр организастап, ол херекке боттуг удуртулганы хандырары район организацияларының мурнунга салдынып турар.

Б. ЧҮДҮК.

Комсомолчу күльтармейжиниң чедиишкини

Чөөн-Хемчик районнуң Жданов аттыг көдээ ажыл-агый артелиниң кежигүнү комсомолчу М. Санаа бодунуң төрээн колхозунуң колхозчуларының ортузунга бижикти биче билир болгаш билбес чорукту узуткаары дээш, ак-сеткилдиг ажылдаан. Бижик билбсе 10, биче билир 4 кижини ол өөредири-биле хүлээнген турган.

Эш Санаа бодунуң комсомолчу даалгазын алдарлыы-биле күүседир дээш, эн кызымак ажылдап келгениниң түңнелинде, 10 бижик билбес кижини номчуур болгаш бижиир кылдыр, а база 4 биче билирлерни эки билир кылдыр өөредип шыдаан. Оон ыңай, эш Санаа бижик билбестерниң ортузунга агитация-массалыг ажылдарны база-ла организастап, солун номчулгаларын, беседаларны неделяда 3-тен эвээш эвес чорудуп келген.

Ол башкылаашкынның деннелин бедидер, кичээлдерни солун болгаш билдингир кылдыр эртирер дээш, бодунга негелдени улгатырып, бижикке өөредириниң арга-дуржулгазын башкылардан үргүлчү-ле ап турган.

Эш Санаа ам 8 санныг бижик билбестерни база бижикке өөредири-биле чаа хүлээлгени алгаш, оларныңбиле кичээлди чорудуп эгелей берген.

Ол бодунуң мурнунда салдынып турар — улус чоннуң ортузунга бижик билбес чорукту узуткаары деп чугула сорулганы ам база чедиишкиннинг күүседип шыдаар дээрзинге чигзиниг турбас.

М. СЫНАА,
Чөөн-Хемчик районнуң Чыраа-Бажында эге школаның башкызы.

Удуртулгадан дашкаарлаан бөлгүмнер

Өвүр районнуң «Совет Тыванын 5 чыл ою» болгаш «Торгалыг» колхозтарынга бижик бөлгүмнерин чыл эгезинде-ле организастаан турган. Олар баштайгы үеде 3—4 удаа кичээлдер эртиргилээн боордан башка, оон соңгаар ажылын шуут-ла соксадып, анаа-ла ат чалаан бөлгүмнер болуп келген.

Ол колхозтарның баштаар черлери, оларда партия эге организациялары болгаш суму Соведи база районо үстүнде бөлгүмнерниң ажылын диргизер дугайында мынчага кандыг-даа хемчег албайн турар. Колхозчуларның ортузунда бижик билбестерниң саны хөй болгаш олар бижикке өөренирин аажок күзеп турарлар.

Т. ЧАКПАРЖАП.

Үлегерлиг культармейжи

Кызылдың № 2 школаның 9-ку классының өөреникчизи Идам-Сюрюң бодунуң чайгы дыштанылгазының үезинде төрээн сумузунда улуг назылыг чоннуң бижик билбес болгаш бижикти биче билир чоруун узуткаарынга идепкейлиг культармейжи болуп ажылдаан.

1950 чылдың чайынында ол сумуда бижик билбес турган 45 кижини бижикти номчуурур болгаш бижиир кылдыр өөреткен.

Оон ол кызымакай ажылын ВКП(б) обкому болгаш облкууском үнелеп көргештин, тыва бижиктиң 20 чыл оюн таварыштыр Хүндүлүг бижик-биле шаңнаан.

Өөреникчи Идам-Сюрюң 1951 чылдың чайгы дыштанылгазында база 32 кижини бижикке өөреткен.

Эрзин районнуң Качык сумузунуң чону биче башкызының ол кызымакай ажылын үнелеп, ацаа өөрүп четиргенин илередип турар. Оон дөртен харлыг өөреникчизи Дажы-Серенниң чугаалап турары болза: «Амгы үеде бистиң уругларывыс аас-кежиктиг. Боттары өөренип, боттарының бижик билбес акы-дуңмаларын бижикке өөредип, чаа аас-кежиктиг чурталганы тургузуп турар. Мен, Идам-Сюрюңнүң ийи чайын өөреткениниң түңнелинде бижикти бижиир болгаш саат чок номчуур болдум. Мен бо чылын «Шын» солунну чагыдып алгаш номчуп турар мен» — деп, бодунуң өөрүшкүзүн илередип турар.

Өөреникчи Идам-Сюрюң сумузунга бижик өөредилгезин чорударыбиле кады солун номчулгаларын үргүлчү чорудуп, бистиң чуртувуста коммунизмниң улуг түдугларының дугайын, улус демократиязының чурттарының дугайын база капиталистиг чурттарда ажылчы чоннарның ядыы-түренги байдалының дугайын үргүлчү таныштырып берип чайлаан.

Идам-Сюрюң чайгы дыштанылгазының соонда бодунуң школазынга чеьдип келгештин, чаа күш-биле өөредилгезин уламчылап эгелээн.

С. АРТАЛ.

Тайбыңны камгалаар дээш бистиң чайгылыш чок шиитпирлиивис

Беш улуг күрүнелерниң аразынга Тайбың Пактызын чарар дугайында Тайбыңның Бүгү-делегей Чөвүлелиниң Кыйгырыы улуг Совет Эвилелиниң улустарының изиг деткимчезин алган.

Совет улус болза, тайбыңның болгаш кожа турар чоруктуң, чер бөмбүрзектиң бүгү нацияларының аразынга дең эргелиг харылзааларының политиказын өскерлиш чогу-биле камгалап турган болгаш камгалап турар.

Октябрьниң социалистиг Улуг революциязының 2 дугаар хүнүнде — 1917 чылдың ноябрь 8-те В. И. Ленинниң саналы-биле бистиң ажылчын, тараачын чазаавыс болза, ССРЭ-ниң оон ыңайгы бүгү-делегей талазы-биле бүгү политиказының быжыг үндезиннерин салган тайбың дугайында төөгүлүг декретти парлап үндүрген.

Совет Эвилелиниң ажылчы чоннары болза, дайынның политиказы чүгле империалистерниң болгаш колонизаторларның—күш-ажылчы улустуң хосталгазының дайзыннарының болгаш дарлакчыларының чаржынчыг бөлүүнге чүгле ажыктыг болгаш херек болуп турар дугайында тодаргай отчётту кезээде берип келгеннер болгаш берип турарлар. Черлик араатанзыг, империалистиг дайыннар дээрге, реакцияның күштелиишкини, кижи санап четпес коғаралдар, ядаралдар болгаш аш-түренги чоруктан аңгыда тергиидекчи чурттарда ажылчы чоннарга безин чүнү-даа эккеп бербес дээрзин совет кижилер кончуг эки билип келгеннер болгаш билип турарлар.

Тайбың болгаш тургузукчу күш-ажыл кылып турар бистиң улузувус өске девискээрлер эжелеп алырының дугайын, өске улустарны чагырып алырының дугайын, чиг-эттерниң үнер дөстери ийикпе, азы чаа садыг саарылгалар тып алырының дугайын кажан-даа бодавайн келгеннер болгаш бодавайн турарлар.

ССРЭ-ниң ажылчы чоннары оон-биле кады эрткен 30 ажыг чылдың дургузунда боттарының күрүнезиниң хамаарышпас чоруу дээш, ону делегейниң реакциязының калчаа дерзин халдаашкыннарындан камгалаары дээш демиселди чорударынга албадатыргаан. Бо демиселге соңгаар улус аар-берге когаралдарны шыдажып эрткеннер. Америк-англи эжелекчилерниң удуртулгазы-биле делегей империализминиң катышкан күштеринин боттандырып турганы интервенцияның болгаш бүзээлээшкиннин аар-берге чылдарын сактыылыңар. Даштыкы чурттарның канчаар-даа аажок хөй санныг боо-чепсектиг өнчүк-чөңгээлерин, бистиң тайбың тургузуушкунувусту үрээр болгаш ара соксадыр дээн оор ёзунуң оралдажыышкыннарын сактып көрээлинер. Ханныг демиселге бистиң улузувустуң чаалап алганы хосталгаже халдап турган дайзыныарның бужар бак чимзениглерин сактып көрээлиңер. Бистер болза, бүгү ажылчы кижи төрелгетенниң айыылдыг болгаш каржы дайзыны — гитлерлиг фашизм-биле делегейниң чоокта чаагы ийи дугаар дайынының чылдарында демиселдиң кол аар-бергезин шыдажып эрткен бис. Улуг Сталинның генийи, Совет Армияның маадырлыг чоруу болгаш фабрикаларның болгаш заводтарның, совхозтар биле колхоз шөлдериниң хөй миллион ажыл-ишчилериниң, база ол ышкаш совет интеллигенцияның чалбыштыг патриотизми фашистиг кулданыышкындан бүгү делегейниң тынын алган.

Делегейниң ийи дугаар дайыны болгаш оон үреп бузуп каан чурттары болза, делегейни тергиидээрипче чүткүп турар, бүгү чурттарга эргеге-медел чок чоруктуң болгаш мөлшүнкинин бау-чурумун доктаалырынче, боттарының хосталгазы болгаш национал хамаарышпас чоруу дээш демиселге улустарның тып алган бүгү эргелерин чок кылып узуткаарын оралдажып турар америк-англи империализмниң чогум ханы сорулгаларын бүгү делегейниң улустарынга ажыдып көргүзүп берген.

Сөөлгү чылдарның дургузунда америк-англи империализм делегейниң үш дугаар дайынынга күштүг белеткелди чорудуп турар. Дайын калчааралының өөскүп турары, «Маршалл планын» боттандырып турары, Совет Эвилелинге удур меге-нүүлчү агитация, шериг-далайның болгаш ужар-чүүл баазаларын бистиң кызыгаарларывысты долганныр тургузуп турары, Барын Германияның шериг талазы-биле боочепсээн катап тургузуп турары, Кореяның улус-демократтыг республиказынче ажыы-биле дайылдажып халдааны, Кыдат Улус Республикага хамааржып турган Тайван ортулукту эжелеп алганы болгаш адактың сөөлүнде самурайжи Япония-биле чаңгыс талалыг «тайбыңның керээзин» чарганы—империалистиг политиканың ол бүгү звенолары—делегейниң чаа дайынын өөскүдүп нептерлериниң империалистиг политиказының звенолары болуп турар.

Агрессия Соңгу-атлантик пактының тургузукчулары, Уолл-стриттиң болгаш Ситинин ээлери, капиталистиг индустрияда атомнуг чепсектиң пушканың болгаш өске-даа чепсектериниң хааннары кандыг-даа кара-сагыштыг болгаш меге чугаалары-биле боттарының дээрбечи, эжелекчи күзел бодалдарын болгаш планнарын депшилгелиг кижи төрелгетенден чажырып шыдавас.

Делегейниң улустары дайынны күзевейн турарлар! Олар болза, бүгү делегейге тайбыңның чайгылыш чок камгалакчызы—улуг Совет Эвилелинче бүгү идегелин угландырганнар. Кижи төрелгетенниң төөгүзүнде эң улуг тудуушкун болур коммунизмниң тудугларын боттандырып турар совет улуска дайын херек чок дээрзин олар билип турарлар. Олар болза, чер бөмбүрзектиң бүгү кыдыгларында чаагай сеткилдиг хөй миллион кижилерни сырый катыштырып турар. Олар болза, дайынның чаржынчыг эвээш кыпсыкчыларының сүлчээзинге удур демиселге чер бөмбүрзектиң бүгү кыдыгларында хөй миллион чаагай сеткилдиг кижилерни сырый катыштырып турар Тайбыңның Бүгү-делегей Чөвүлелиниң Кыйгырыгларын долгандыр эвилелдежип турар.

Тайбыңның Бүгү-делегей Чөвүлелиниң Кыйгырыының адаанга салдынган чүс-чүс миллион ат салыышкыннары болза, кижи төрелгетенниң дайзыннарының халдаашкыннарындан тайбыңның хөрээн камгалап алыр дээн бүгү ак-сеткилдиг кижилерниң шиитпирлиниң маргыш чок херечилели болуп турар. Делегейниң үш дугаар дайынын өөскүдүп үндүрбес дээн чаагай сеткилдиг кижилерниң шиитпирлиг чүткүлүнүң дугайын ол ат салыышкыннары чугаалап турар.

Совет хамаатызы бүрүзүнүң патриоттуг хүлээлгези—беш улуг күрүнелерниң аразынга Тайбыңның Пактызын чарар дугайында Тайбыңның Бүгү-делегей Чөвүлелиниң Кыйгырыының адаанга бодунуң холунуң үжүүн салып бээри болур. Ол төөгүлүг документиниң адаанга салган миллион-миллион холдарывыс үжүктери дээрге, тайбың дээш демиселге совет улустуң чугула салыышкыны болур болгаш депшилгелиг кижи төрелгетенниң дайзыннарынга чаа согуушкун, дайын кыпсыкчыларынга чаа сүрээденчиг сагындырыг болуп турар.

Тайбыңның хөрээниң камгалалын улустар боттарының холунга ап турарлар. Олар боза, тайбыңның хөрээ тиилеп турар дээрзинге идегелдиби-биле бүзүреп турарлар, чүге дээрге, агрессорларның кызымак чимзениишкиннери турза-даа, бүгү делегейге дайбың камгалатынар. Тайбың дээш шиитпирлиг демиселин уламчылавышаан, большевик партияны долгандыр чаңгыс эп-сеткилдиг сырый катышкан болгаш, тайбыңның тугунуң улуг тудукчузу, бүгү депшилгелиг кижи төрелгетенниң баштыңчызы—эш Сталинга кызыгаар чок бердинген совет улус болза, мораль-политиктиг чаңгыс эвинин, тайбынче чайгылыш чок күзел-соруунуң, бүгү күш-ажылчы кижи төрелгетенниң аас-кежиктиг келир үези дээш тайбынны камгалаарынга шиитпирлиниң бедик үлегерин көргүзүп турар.

Академик **Н. ДЕРЖАВИН.**
Тайбың камгалалының Совет Комитединиң кежигүнү.

КУЛЬТАРМЕЙЖИГЕ ДУЗАЛАМЧЫ

Бижик билбес чорукту узуткаар ажылда ажылдап турар культармейжилер бижикке өөредириниң методунуң кол негелделери-биле таныш болур ужурлуг.

Бижикке өөрениринин ийи сорулгазы турар: номчудуп болгаш бижидип өөредир. Бижикке өөредириниң эң эки методу болза, үннүң анализ-синтезтиг аргазы болур. Ынчангаш бижик өөредилгезиниң бүгү ажылынга анализ-синтезтиг метод колдады хереглетинген турар.

Анализ—ол болза, сөстерни слогтарга, слогтарны үннерге чарарыдыр. Анализтиң хөрээ болза, өөреникчи сөстүң үннүг тургузуун шиңгээдиринге болгаш анаа үндезилеп, сөстүң үннүг тургузуун көргүзүп турар парламал сөс деп чүл дээрзин билип алырынга херектиг. Синтез — ол болза, үннерни слог кылдыр, слогтарны сөс кылдыр кадары-дыр. Синтезтиң хөрээ болза, өөреникчилер үжүктерни үнче, а үннерни слогтарже болгаш сөстерже шилчидип билиринге херектиг.

Анализ биле синтез бот-боттарының аразында тудуш харылзаалыг болгаш чаңгыс кичээлге, харын-даа чаңгыс ол-ла материалга безин анализ, синтез чергелешти хереглетинген турар. Синтез анализке дузалаар, анализ синтезке үндезилетинер, ындыг болганда, номчууру ол дээрге бүдүн сөстү дораан көөрү болгаш билири болур.

Үннерни ылгаарының аргазы, оларның тыптырының болгаш ылгап турар үннү адаарының характери-биле дүүшкен болур. Ажык болгаш ажык эвес үннер бүрүзүн ылгаары үжүктерни көргүзери-биле үдетинген турар ужурлуг. Баштай үннерни ылгааш, оон соонда оон үжүүн көргүзер. Ажык үннерни ылгаары кандыгдаа бергедээшкин чок болур. Ажык үннүн ажык эвес үн-биле катыжары база-ла бергедээшкин чок. Ол катыжылганы үннерни хөй-хөй сөстерден ылгаан соонда чорудар. Үннерни катыштырарда: а) кезинди үжүктер-биле сөстер тургузуп турар үеде, ол үннерниң үжүктерин көөрүн болгаш танып билирин денге чорудар; б) ол сөстерни класс самбыразындан, плакаттан, үжүглелден номчуп турда чорудар. Үннерни болгаш оон үжүктерин өөрениринин чурумун үннерни ылгаар болгаш катыштырары-биле чорудар.

Анализтиң дузазы-биле шиңгээдип билген сөстерниң иштинден слогтарны болгаш үннерни аңгылап тускайлавышаан, оон уламы-биле сөстүң иштинде тус-тус үннерни ылгап билиринге чаңчыктырып өөредир.

Оон соонда үннерни үжүктер-биле демдеглеп көргүзерин өөредип таныштыргаш, кезинди үжүктер-биле бүдүн сөстерни кожуп тургузарын өөредир.

Синтезтиң дузазы-биле шиңгээдип алган үжүктеринден болгаш чаа өөренип алган үжүүнден тургустунган сөстерни номчудар. Кезинди үжүктерден слогтарны болгаш сөстерни тургузары бижик өөредилгезинге эн чугула үүл болур. Үжүктерден сөстү тургузары дээрге, бижириниң бир хевири-дир (чүгле белен үжүктер-биле). Сөстү бижиири дээрге, оон үн бүрүзүн эки дыңнаары болур болгаш оон соонда үннү үжүк-биле демдеглеп көргүзери болур. Ынчангаш үннүг методка сөстерни тургузары болза, үннерни синтезтеп номчуурунга белеткээри ышкаш, сөстерни үн талазы-биле анализтээриниң чепсээ болур.

Номчулгага өөредириниң чаңчылы болза, өөреникчиниң дыл-домаан сайзырадырының чугула аргазы болур. Номчулганың кол чаңчылдары бижик өөредилгезиниң үезинде тыптыр. Ол чорук өөреникчиге медереллиг, аянныг, шын номчуур чаңчылды хандырар.

Бижик өөредилгезиниң үезинде ол чаңчылды улам экижидер дээш, башкы онза сагыш салыр. Номчулганың эки чаңчылы чокка, өөреникчи хөй-ниитиниң ажылынга, хуралга үүве чугаалаарынга, солун номчулгазы чорударынга мергежип шыдавас. Номчулганың чогуур чаңчылын шиңгээдип албас болза, өөреникчи билиглериниң үндезини болур номну болгаш солунну ажыглап шыдавас. Бижик билбес чорукту узуткаар кичээлдерге номчулганы чорударда, кезинди үжүктерни кожуп тургаш, сөс тургузар чорук бижикти дүрген өөренип алырынга, база ол ышкаш номчуур, бижииринге дүрген мергежииринге бир чугула чепсээ болур.

Номчулгага өөреникчилериниң шиңгээдип алган үжүктериниң тургустунган хөй эвес ийи, үш слогтарлыг кыска, белен сөстерни болгаш домактарны номчуурундан эгелээш, номчулганың текстилерин чоорту нарыыдадыр, утка талазы-биле оларга таныш текстини чоорту номчудар. Ынчаарга мергежилгелерни үжүглелде текстиниң тургустунган чурумун ёзугаар болдурар. Номчулганың үезинде өөреникчиден шын номчуур чорукту негээр. Шын номчууру дээрге: а) сөстүң слогтарында болгаш домактың сөстеринде үжүктерни эртирип болбазы, үннерни, слогтарны сөстерни дапкырлап адавазы; в) сөстүң азы слогтуң иштинде бир үннү өске үн-биле солуй адап болбазы; г) сөстерни чедир адавайн барып болбазы болур.

Кажан өөреникчи номчуп турда, оон номчуурун өөрү болгаш башкы үргүлчү хынаар. Номчулга үезинде өөреникчиниң чазыын таварылга бүрүзүнге эдер, азы чазыпкан сөзүн ол хевээр эртирбейн катап номчудар.

Номчулгага хереглээр текстини шилип алырда, сөстерниң чүгле белен, азы бергезинче сагыш салыр эвес, харын утказынче база сагыш салыр. Номчулганың текстизин өөреникчилериниң хүн-бүрүдеги ажылдары-биле холбаштырып, үлетпүр бүдүрүлгениң, көдээ ажыл-агыйның мурнунда кандыг сорулгалар бар турарын тайылбырлаары-биле холбаштырар. Улуг баштыңчыларның дугайында, Совет Армияның дугайында, Совет Эвилелиниң Маадырлары болгаш Социалистиг Күш-ажылдың Маадырларының дугайында үүлдерни көргүскен текстини шилип алыр. Ол ышкаш, коммунизм тудугларының, колхозчу амыдыралдың, ылаңгыя Тываның социалистиг чаартылгазының дугайын көргүзүп турар материалдарны солуннардан шилип номчудар.

Бижидип өөредирин номчудуп өөредири-биле денге чорудар. Бижидип өөредири дээрге, бодунуң бодалын шын, чазыг чок, шевергин кылдыр бижидип өөредири болур. Ынчангаш бижидип өөредирин бижик ажылының техниказы-биле шын холбаштырар херек. Бижидип өөредириниң номчудуп өөредириндеи ылгалыр үүлү болза, баштай үжүктериниң кезектерин чурудуп өөредириндеи эгелээр болгаш оон улаштыр үжүктен сөстерни, сөстерден бүдүн домактарны бижидип өөредиринче кирер, азы синтезтиг арганы чорудуп эгелээр ужурлуг.

Бижидип өөредип турар үеде, өөреникчилерни демир үжүк-биле бижип өөрениринге дораан киирер.

Бижидип өөредирде, үжүктер элементилерин бижиириниче хөй шак чарыгдавайн, колдуунда дорт шугум ийикпе өрү болгаш куду илбектиг шугумнарны чурудуп өөредир.

Бижидип өөредири чоорту нарыыдавышаан, мындыг чадалар дамчыштыр эртер: бижимел текстиден тус-тус үжүктерни, оон соонда тус-тус сөстерни болгаш кыска домактарны дүжүрүп бижидер; парламал текстиден дүжүрүп бижиир ажылды чорудар, көрүп бижиириниң, сагындырыгның, дыңнап бижиириниң диктангыларын чорудар.

Бижик билбес чорукту узуткаарының бижик өөредилгези бичии уруглар школазы ышкаш база-ла үш үелиг болур: үжүглел мурнунда үе, үжүглел үези, үжүглел сөөлүндеги үе. Үжүглел мурнунда үе болза, өөреникчилер домакты сөстерге, а сөстерни-слогтарга болгаш үннерге чарары-биле таныжар болгаш үннерден слогтарны ылгаан билир, кезинди үжүктерден сөстерни тургустуруп, сөстерни номчуптар кылдыр өөредир. Бо үеге улуг улуска утка талазы-биле таарышкан солун материалды шилип тывар херек.

Үжүглел үези болза, алфавитти чоорту таныжын өөренир болгаш ону дооскан турар ужурлуг. Номчулганы үжүглелди барымдаалап чорудар болгаш кезинди үжүктер-биле ажыл үргүлчүлээн турар.

Нарын эвес кандыг-даа текстини үжүглелден илдик чок номчуптар арганы чеьдип ап болур. Улуг улуска шупту үжүктерни билип алырынга 32—36-дан хөй эвес кичээлдер четчип болурун дуржулга көргүзүп турар.

Үжүглел үезинин сөөлүнде ие болза, өөреникчилерге белен уткалыг үүлдерни медереллии-биле бодамчылыг, элээн дүрген номчуптар кылдыр өөредирин чеьдип алыр. Шын эвес номчуур болгаш сөстерни келдирлеп үжүглей бээр, номчуп шыдавайн тула бээр, утказын билип алырынга бергедээшкиннер таваржы бээр чоруктарже башкы онза сагыш салыр. Башкының адап бергени эң белен үүлдү, азы диктантыны өөреникчилер боттары чазыг чок бижиптер кылдыр өөредир.

Үжүглел үезиниң сөөлүндеги үеде номчулга материалынга үжүглелден, солундан таарымчалыг үүлдү ажыглаар. Номчутса чогуур текстиниң итшинде бергезимээр сөстерни ылавылап номчуп бээр, бир эвес номчуур үүл берге эвес болза, номчулганы дыңналдыр ийикпе бүдүү номчууру-биле эгелээр. Берге сөстерни тайылбырлап бээр болгаш самбырага азы кыдыраашка словарылеп бижидер. Үүлдү кезектеп тургаш, коллективтиг номчуганы чорудар. Үүлдү боду иштинде чааскаан номчуурун чорудуп болур.

Бижик билбестерниң, бижикти биче билирлериниң кичээлдеринге өөреникчилериниң аас чугаазын сайзырадыр ажылче башкы база онза сагыш салыр. Датыкы сөстерни, оларның ударениезин шын эвес адаар болгаш үннерни солуштур адаар, чедир адавас чоруктарже үргүлчү кичээнгей алыр. Тус-тус районнарның чурт девискээр, ажыл-агый амыдыралының аайы-биле чамдык сөстерни адаары болгаш чугаа-домактарның аялгалары амдыгаа чедир-ле чаңгыс-аай литературалыг чугаа-домакка чагыртпайн турар. Ынчангаш бо талазы-биле башкы өөреникчилериниң чугаа-домаанда ол частыырыгларны үргүлчү эдип, сөстерни, домактарны, аялгаларны өөреникчиге каш катап чугааладып турган эдип алыр ажылды чорудар. Бо ажылга медереллиг номчулгаларны хөйү-биле чорудар болгаш шүлүктер доктаатырар арганы хереглээр.

Өөреникчилериниң аас чугаазын сайзырадыр талазы-биле дараазында ажылдарны чорудар: а) башкының айтырыынга долу харыы бээри, ниити калбак чугаа чоруп турда, ону үревес төлээде, долу харыы негээн хөрээ чок; б) үжүглелде, номчулга номунда, солунда чүү чугаалаанын айтырып турар айтырыгларны харыылатырар; в) бодунуң дыңнаан, билген, көрген үүлүнүң дугайын өөреникчилерге чугаалатырар; г) номчаан үүлүнге хамаарышкан айтырыгларны аас-биле харыыладыр.

Бижимел бот-ажылдың хевирлери:

Бирээде, башкының айтырыынга өөреникчиниң бижимел харыызы. Ук харыыны канчаар бижиирин башкының киржилгези-биле шиитпирлээн соонда, бижимел харыыны өөреникчилер боттары тургузар.

Ийиде, көрген, билген, дыңнаан үүлдериниң дугайында допчу бижимел чугаа чогаадыр.

Үште, башкының дузаламчызы-биле хана солунунга материал бижип өөредир. Көрүп бижиир болгаш сагындырыг диктантылар бижидер.

Мергежилгелерни болгаш диктантыларны программа ёзугаар өөренип эрткен үүлдерин барымдаалаар.

И. ЭРГИЛ-ООЛ.
Башкыларының билиг, мергежилин бедидер институттуң методизи.

ПОЛИТШКОЛАЛАРНЫҢ ПРОПАГАНДИСТЕРИНГЕ ДУЗАЛАМЧЫ

ВКП(б)—совет ниитилелдиң удуртукчу болгаш углап башкарар күжү

(Төнчүзү. Эгези № 202 (2376) солунда).

Партияның чаңгыс эвиниң дугайында, оон хүрээлениниң арыг-шевер болурунуң дугайында Ленин могаг-шылаг чок сагыш салган.

Ленин чаа хевирниң удуртукчузу, пролетариаттың революстуг улуг армиязының удуртукчузу деп утканы пропагандист онза демдеглээр.

Улуг Ленин ёзулуг улусчу удуртукчу чораан. Ажылчыннар-биле, тараачыннар-биле, интеллигенция-биле ол ханы харылзаалыг чораан. Күрүнени эргелеп башкарарынче ажылчы чонну бүгү хемчеглер-биле ханлыдарын партиядан, Советтерден Ленин негеп чораан. Массаларның үнүн кичээнгейлиг дыннаарын, олардан өөренир деп Ленин большевиктерни өөредип чораан.

Улуг Ленин большевиктерни кызымак чүткүлдүг, улуг күчүлүг, чайгылыш чок тура соруктуг, улустуң чогаадыкчы, революстуг күштерин бодунга дүүштүрүп чораан деп чүвени дыннакчыларга пропагандист тайылбырлаар. Ленин бодунун Төрээн чуртунга кончуг ынак чораан. Ол социалистиг Ада-чурттуң изиг патриотчузу.

Ленин дайзыннарны канчаар тиилеп, демисежип чоржук, дайзыннарны ынчаар тиилеп, демисежир; чаа амыдыралды Ленин канчаар кылып чоржук, ынчаар тургузар, Ленин ышкаш шак ындыг тулчуушкунга коргуш чок болгаш улустуң дайзыннарынга кээргел чок болур; Ленин ышкаш шак ындыг шынчы болгаш ак-сеткилдиг болур; Ленинниң ынакшып чорааны ышкаш шак ынчаар бодунуң улузунга ынак болур деп И. В. Сталин коммунистерни болгаш бүгү совет кижилерни кыйгырып турар.

Лениниң улуг хөрээн эш Сталин үргүлчүлеп турар. Ленин-биле кады бистиң партияның эге үндезинин эш Сталин салган, партия организацияларын тургускан болгаш быжыглаан, буржуаз-помещиктиг тургузугга удур демиселче ажылчыннарны болгаш тараачыннарны баштап турган. Бистиң партияның тывылганының болгаш демиселиниң баштайгы чылдарында-ла И. В. Сталинның коргуш чок чоруу, тиилелгеге оон тендиш дивес күзел-соруу тодарадыр илерээн деп пропагандист демдеглээр. Хаан чазак И. В. Сталинны чеди катап тудуп бажыннаан, шөлүлгеже алды катап чоруткан. Эш Сталин шөлүлгеден ажылчын төвүнче беш катап тургуннаан болгаш революцияга оон изиг идегелин сорук киирбишаан пролетариатты революстуг тулчуушкуннарже катап белеткеп турган.

Октябрь революциязының дугайында эрткен теманы сагындыргаш, эш Сталин Ленин-биле кады 1917 чылда боо-чепсектиг тура-халыышкынны удурткан, ажылчыннарның болгаш тараачыннарның делегейде бир дугаар социалистиг күрүнезин тургускан болгаш быжыглаан, даштыкы болгаш иштики хөй санныг дайзыннардан ону шыдамыкай камгалап алган деп сагындырар. И. В. Сталин улуг Лениниң эн эки ажи, ол мөчээн соонда оон өлүм чок хөрээнниң төлептиг үргүлчүлекчизи. Сталин бо хүнгү Ленин. Лениниң улуг тугун ол камгалап алган болгаш ону делегей кырынга бедик көдүрген. Лениниң чагырларын Сталин амыдырал кырынга челиишкинниг боттандырган болгаш боттандырып турар.

Эш Сталин дайзыннар-биле демиселге марксисчи-ленинчи өөредигни камгалап алган, ону бурунгаар улам сайзыраткан. Бүгү чурттарның коммунистери болгаш партия кежигүнү эвес ажылчы чоннары эш Сталинның чогаалдарын өөренгеннер болгаш өөренип турарлар.

Бистиң чуртка социализм тургузуушкунунуң оруун И. В. Сталин шылгарангай тодаргайлаан, чурттуң социалистиг индустриализациязының болгаш көдээ ажыл-агыйның коллективизациязының планын чогааткан болгаш ол планны боттандырарын удурткан. Эш Сталинның удуртулгазы-биле бистиң чурттуң улустары социализмни тургускан, бистиң хөй национал-дыг совет күрүневисти тургускан болгаш быжыглаан, большевикчи национал политиканы амыдырал кырынга боттандырган. Генийлиг полководчу И. В. Сталин Совет Эвилелиниң Ада-чурттуң Улуг дайынынга тиилелгени хандырган.

Большевик партияның болгаш совет улустуң баштыңчызы эш Сталин канчаар-даа аажок улуг тургузукчу ажылды баштап турар. Социалистиг тургузуушкуннуң бүгү-ле адырларында оон айтыышкыны ажылга удуртулга. Социализмниң дайзыннарынга эптеш чок чоруу, тодаргай сорулганы чеьдип алырынга канчаар-даа аажок быжыг болгаш туруштуг чорук, удуртулганың шылгарангай болгаш тода чоруу, массалар-биле тудуш харылзаа—ажылга сталинчы стильдиң хевирлери болур.

Эш Сталин партияга, ажылчын аңгыга, бүгү ажылчы чонга бараан болурунуң чижээн бүгү коммунистерге көргүзүп турар. Төрүүнгениннден бээр бежен харлыг болганы-биле холбаштыр чедирген байырга харылап, эш Сталин: «Эштер, мен ажылчын аңгының херээнге, пролетар революциязының, делегей коммунизминиң херээнге моон сонгаардаа бодумнуң бүгү күштеримни, бодумнуң бүгү аргаларымны, база бир эвес херек апарза бодумнуң ханымны дамды дамдызы-биле бээр мен дээрзинге чигзинмейн барып болур силер» деп бижээн (И. В. Сталин. Чогаал, том 12, арын 140).

Бодунуң маадырлыг чоруун, социалистиг Ада-чурттунга бодунуң ынакшылын, бодунуң патриотизминиң сиңниккенин ССРЭ-ниң улустары Сталиндан көрүп турарлар. Сталинның ады—эрес маадыр чоруктуң символы, совет улустуң алдарының символы, бистиң улус Төрээн чуртувустуң чаагай чоруунга маадырлыг чаа характерже кыйгырып турар. Улуг Сталинны долгандыр бистиң чурттуң бүгү улустары сырай катышкан.

Улуг Сталинның ады—бистиң улуска, делегейниң бүгү бөдүүн кижилеринге эн-не үнелиг. Эш Сталинның ады—бүгү мурнакчы кижи төрелгетенниң идегели ол. Совет кижилериниң чүректери, чер бөмбүрзээниң миллион-миллиоч күш-ажылчы кижилериниң чүректери улуг Сталинга изиг ынакшыл-биле долган.

Пропагандист дыннакчыларга В. И. Лениниң болгаш И. В. Сталинның допчу биографиларын номчуурун, «Иосиф Виссарионович Сталин» деп чечен чогаал документалдыг альбомну көөрүн, Ленин дугайында документалдыг болгаш чечен чогаалдыг чуруктарны, «Таңгырак», «Берлиниң дүшкени», «Сталинград тулчуушкуну» деп кино-чуруктарны көөрүн сүмелээр, олар улустарның улуг баштыңчылары Ленин биле Сталинның ажыл-чорудулгазын көргүзүп турар.

Беседага мындыг айтырыгларны чугаалашса чогуур:

1. Ленин биле Сталин большевик партияның болгаш совет күрүнениң тургузукчулары болгаш удуртукчулары.

2. Эш Сталин — Лениниң өлүм чок хөрээниң улуг үргүлчүлекчизи.

• • •

Теманың «Большевик партия совет ниитилелди канчаар удуртып турарыл» — деп бөлүүнүн талазы-биле ийи кичээлдерни чорударын сүмелээр. Бир дугаар кичээлге пропагандист дыннакчыларны совет улустуң политиктиг баштыңчызы, социалистиг күрүнениң удуртукчу күжү болур большевик партияның ролибиле таныштырар. Дараазында кичээлге бөлүктүң ийи дугаар кезээн партия — ажылчы чоннуң бүгү организацияларының удуртукчу өзээ, большевик партияның политиказы — совет тургузугнуң амыдыралчы үндезини деп кезекти өөренир.

Чугааның эгезинде пропагандист дыннакчыларга большевик партия чүге совет улустуң карачаңгыс политиктиг партиязы болурул деп чүвени тайылбырлаар. Антагонистиг (бот-боттарынга өжээнниг) аңгылар чок социалистиг ниитилелдиң бодунуң алыс утка шынарындан бо чүүлдер үнүп турар, ынчаарга ажылчын аңгы, тараачын чон, совет интеллигенция эрге-ажыктарның болгаш сорулгаларның ниити болур чоруунга катышкан деп ол айтыр.

Оон ыңай, пропагандист дыннакчыларга капиталистиг ниитилелде чүге элээн каш партиялар туруп турарын чугаалаар. Капиталистиг ниитилелде антагонистиг аңгылар болгаш оларның аразында кадыг-дошкун демисел бар болуп турарындан ол болуп турар. Аңгы бүрүзү боду политиктиг партиялыг турарын күзеп турар. Оон аңгыда ажылчы чонну мегелээри-биле элээн хөй чурттарның буржуазиязы чаңгыс эвес, харын каш-каш партияларлыг болуп турар. Программалары болгаш аттары аңгы-аңгы болза-даа, ол партиялар мөлчүкчүлериниң эрге-ажыктарын, капитализмниң туруштарын камгалап турарлар. Чижээлээргге, АКШ-та үе шагдан бээр республиканчы болгаш демократтыг партиялар эрге-чагырга дээш аразында демисежип турарлар. Ынчалза-даа ол ийи партиялар америк монополияларның болгаш агрессчи дайынзырактарның чепсээ болуп турарлар. Олар империалистиг политиканы, делегейниң өске улустарын кулданырының политиказын чорудуп, бистиң социалистиг Төрээн чуртувуска удур, улус демократиязының чурттарынга удур чаа дайынның организакчылары болгаш кыпсыкчылары болуп турарлар. Оларның иштики политиказы күрүнениң иштики тургузуун фашисчидеринче, ажылчы чонну хилинчектээринче болгаш АКШ-тың конституциязында эренгей чарлап турар эргелерни казыырынче угланган.

Великобританияда база-ла элээн каш буржуаз партиялар бар. Оларның иштинден консерваторларның партиязы, лейбористерниң партиязы, либералдыг партия кол партиялар болуп турарлар. Лейбористиг партия ам Англияда эрге-чагырга туруп турар. Ол партия ажылчы чоннуң амыдырал эрге-ажыктарынче халдаашкын кылып, ССРЭ-ге болгаш улус демократиязының чурттарынга удур дайын белеткелин организастап турар. Шак ындыг байдал өске-даа капиталистиг чурттарда бар.

Революция мурнунда Россияга элээн каш буржуаз болгаш биче буржуаз партиялар туруп турган деп пропагандист айтыр. Ол бүгү партиялар —чүс-каралардан болгаш кадеттерден эгелээш, эсерлерге, меньшевиктерге, анархистерге чедир улустуң дайзыннары турганнар.

Чүгле Ленин — Сталинның партиязы оон эрге-ажыын камгалап, улустуң аас-кежии дээш, коммунизмниң тиилелгези дээш маадырлыг демисежип турар деп совет улус бодунуң демиселиниң дуржулгазынга бүзүрээн. Бистиң улус бодунуң салымын большевиктер партиязынга идегеп каан.

Большевик партия совет улустуң баштыңчызы болуп турар. Совет кижилер Ленин—Сталинның партиябиле төрел апарган. Большевиктер партиязының сорулгалары бүгү совет улустуң демиселиниң сорулгазы болган.

Удуртукчу роль ажылчын аңгыда хамааржып турар социалистиг ниитилелдиң хөгжүлдезин совет күрүне углап шиглеп турар деп пропагандист оон ынай тайылбырлаар. Бо болза, бистиң ниитилелдиң коммунизмче шилчиириниң эргежок чугула үүлү болур. Бодунуң авангардызы — большевиктер партиязын дамчыштыр ажылчын аңгы ниитилелге күрүне удуртулгазын боттандырып турар.

Ажылчын аңгыга партия чүгле эрге-чагырганы чаалап алырынга эвес, харын эрге-чагырганы бодунуң холунга тудар, ону быжыглаар, коммунизмни тургузарынга күрүне тургузукчулары болгаш удуртукчулары.

Шак ындыг дамчыдыкчы курлар болза, хамыктың мурнунда ажылчы чоннуң эң-не массалыг организациязы болур Советтер деп пропагандист тайылбырлаар. Күрүне эрге-чагырганың органнары болур Советтер болза, күрүнени башкарарын боттандырып турарлар. Олар калбак массалар-биле харылзаалыг Советтерниң ажылынга идепкейлиг киржип турарлар. Чижээ, чурттуң чер-чер Советтериниде ажылчыннарның, колхозчуларның, совет интеллигенцияның төлээлериниң бүдүн чартык миллион хире депутаттары санадып турар. Миллион-миллион совет хамаатылары янзы-бүрү комиссияларда киржип, культураның болгаш ажыл-агыйның тургузуушкунун удуртур талазы-биле Советтерге дузалап турарлар.

Чугаага ажылчы чоннуң депутаттарының чер-чер Советтериниң ажыл-чорудулгазындан чижектерни көргүзерин, оон ажылын партия организациязы канчаар углап шиглеп турарын, Советтерни дамчыштыр партия организацияларының шиитпирлерин канчаар боттандырып турарын көргүзерин сүмелээр.

28 миллион ажыг ажылчы чонну бодунуң хүрээлениде катыштырып турар советтиң профэвилелдери 9 миллион ажыг кежигүннерлиг ленинчи-сталинчы комсомол, колхозтар, кооперациялар, парлалга болгаш хөй-ниитиниң өске-даа организациялары база-ла дамчыдыкчы курлар болур, оларның дузазы-биле партия улус чон-биле харылзаа тудуп турар. Ол массалыг организацияларның сорулгазын пропагандист допчу чугаалаар.

Большевиктер партиязы ол массалыг организацияларның ажылын холгаарлавайн, оларны шуут командалавайн турар, харын оларда ажылдап турар коммунистерни дамчыштыр массалыг организацияларга удуртулганы боттандырбышаан, массаларны кижизиндип турар массалыг организацияны удуртурунуң хөрээнге партияның кол методу болза, бүзүредириниң методу болур деп демдеглезе чогуур.

Большевик партияның политиказы чүге совет тургузуунда ажылчы чоннуң үндезини болурул деп пропагандист чугааның ийиги кезээнге тайылбырлаар.

Бистиң совет социалистиг ниитилеливис боду анаа-ла чаягаарлаар ёзу-биле хөгжүп турар эвес деп пропагандист тайылбырлаар. Оон хөгжүлдезин совет кижилериниң медерелдиг күзел-соруу, большевик партияның шылгарангай политиказы башкарып турар. Большевик партияның политиказы ниитилелдиң материалдыг үндезиннериниң хөгжүлдезиниң хереглелдерин шын барымдалаан марксисчи-ленинчи теорияга үндезилетинген. Ниитилел хөгжүлдезиниң оруун ол баш удур көрүп, ажылчы чоннуң үндезин эрге-ажыктарын илередип турар болгаш бистиң чуртка коммунизмни тургузарынче угланган.

Большевик партияның политиказы бүгү улус ажыл-агыйының болгаш культураның хөгжүлдезин башкарып, углап шиглеп турар, бистиң чурттуң камгаланыр күжүнүн өзүлдезин, оон күрүне эрге-ажыктарын камгалаарын хандырып турар. Совет улустуң бүгү делегейге төөгүлүг чедиишкиннери большевик партияның шылгарангай политиказының түнелиниң болур. Бистиң партияның ленинчи-сталинчы политиказы социализмниң тиилелгезин хандырган, бистиң Төрээн чурттуң хосталгазын болгаш хамаарышпас чоруун магадылаан турар. Большевик партияның политиказы коммунизмниң долу тиилелгезинче бурунгаар быжыг болгаш идегелдиг чорудуп олурар.

Дыннакчылар чугаалажыр кылдыр беседага мындыг чижектиг айтырыгларны салза чогуур:

1. Ажылчы чоннуң хөй-ниити организациязынга большевиктер партиязы бодунуң удуртулгазын канчаар боттандырып турарыл?

2. Большевик партияның политиказы совет ниитилелдиң амыдыралчы үндезини.

Беседаның түнелинде пропагандист бүгү теманың талазы-биле материалды өөренгениниң түнелдерин допчу чорудар. Большевиктер партиязы демиселдиң, тиилелгелериниң чаагай оруун эртирген болгаш совет улусту социализмче эккелген деп чугаалаар. Ленин—Сталинның партиязы бистиң үениң угаан бодалы, алдары. Совет улустуң эн эки оолдары болгаш кыстары оон тугунуң адаанда чыылганнар. Улуг Сталинның удуртулгазы-биле большевиктер партиязы бистиң улусту коммунизмниң долу тиилелгезинче бурунгаар быжыг болгаш идегелдиг чорудуп олурар.

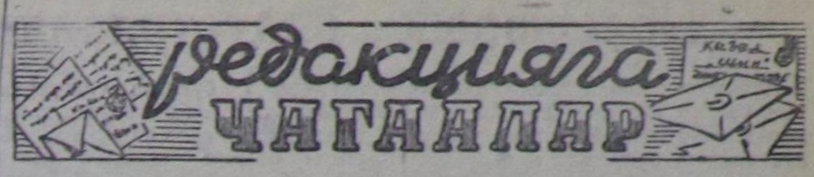

Амдажылга

— Бир эвес улуг эмчи Котова мээн оглум бо районнуң агаарынга таарышпас деп шынзылга бээр болза, мен аңаа тюльди чежени-даа берип болур-дур мен ийин—деп Тере-Хөл райпо даргазының кадайы районда аптека эргелекчизи Ярликовага районнуң эмнелге черинге ужуражы бергеш чугаалап-дыр.

Тюль менээ база кончуг херек-ле болгай деп бодааш, менээ берип көрүнерем деп аптека эргелекчизи райпо даргазының кадайындан дилээрге, силерге бээрге-даа, менээ чүнү бээр боор силер дээш тоовайн барган. Ынчангаш чугаа аңаа доозулган, райпо даргазының кадайы улуг эмчиге барган барбааны билдинмес, а оглунуң дугайында меге шынзылганы бо хүнге чедир тып чадааны факт.

Ниитиниң өнчүзүн хуунуу ышкаш аажылап тургаш хээлилеп амдажый берген оралдажыышкыны ол удаада ындыг янзы болдунмайн барган.

Амдажылганың эге төөгүзү мындыг. Эрткен чайын райпога каш метр тюль келген. Ону магазинге киргеш садып алыкчылар көрүп турда-ла Тере-Хөл райпозунуң даргазы Чучуң столоваяга хереглеэр чүве дээш 10 метрни ап алган. Шынында ол тюль столоваяга-даа барбаан, а Чучуң боду ол 10 метр тюльдуң чамдыызын эмчи ажылдакчызы бир урутта бергеш оон орун алган, а чамдыызын бухгалтер Сорокин, магазин эргелекчизи Гарбатюк оларга берген.

Чучуң бодунуң албан дужаалын хууда буруу ажыглап турары чаңгыс ол эвес. База-ла бо чайын райпога элээн туфльдер келген. Ийи кижи кедер туфльдерден менээ артырып каар силер деп райпо даргазы склад эргелекчизи Калмаковка айтыышкын бээрге, мен артырып шыдавас мен, ол туфльдерни хуучу кежигүннерге очередь ёзугаар садар деп айтыышкын бар болгай дээн.

Оон үр болбаанда Чучуң Кунгуртугда магазин эргелекчизи Кенденни бодунуң кабинединче кыйгыртып алган.

— Мен дораан силерниң магазининерже ийи эш туфльдер фактуралап берейн, ону дораан мээн, бажыңымга аппарып каар силер деп Чучуң Кенденге чугаалап-дыр.

Дарганың айтыышкынын садыгжы Кенден ол ёзугаар күүсеткен. Райпо даргазы Чучуң бодунуң кадайын болгаш кадайының өңнүүн туфльдер-биле ындыг янзы хандырган.

Районнуң чурттакчы чонун чугула хереглелдиң барааннары-биле бүрүн хандырар дугайында сагыш салбас, харын ийи чаңгыс ховар бараанларны Кызылдан самолёттар-биле октадыптарга Тере-Хөл райпозунуң даргазы Чучуң ындыг янзы «таарыштырып» турар.

Чугула хереглелдиң бараанларын кажан сөөртүп алыр арга бар турда, эң ылангыя кышкы үеде ынаар кичээнгей салбайн, 1950—1951 чылдың кыжынында бараанны аът-биле сөөртүп алырының планын чүгле 35 хуу күүсеткен.

Бодунуң албан хүлээлгезин харыысалга чок күүседип, харын-даа ону буруу ажыглап турар райпо даргазы Чучуң партияның болгаш ниитиниң мурнунга чогуур харыысалганы хүлээген турар ужурлуг болгаш райпонуң четпес ажылын чоокку үеде сегидери чугула.

К. УРОЯКОВА.

Садыг ажылында четпестерни узуткаар

Улуг-Хем районнуң Белдир-Кежиг суурда майгын эргелекчизи Л. Слуменко чоннуң чогуур негелдезинге чедир ажылдаавайн турар. Чыл дизе, садыг үргүлчү хаалчак турар болгаш оон эжиинге кезээде-ле он ажыг кижилер чыглып алган манаан турар.

Район төвүнде бар, чоннуң хереглелдери болур шай, дус, от, тапкы дээн ышкаш бараанларны чеьдип ап, хереглекчилерге садып-саарарын бодавас, анаа-ла бажыңында олуруп турар.

Оон ыңай Слуменко бодунуң хуузунда кылып алган кылбыжын садып алыкчыларга улуг өртекке садып турар. Ол ышкаш улустуң хирешаан көөр, кырган азы бичии улус чүве садарга ол улустуң чүвени арай чедир билбезин ажыглап, акша чандырылгазын четче бербес, кажарлаар чоруктар кайы хөй. Садыгга келген бараанларны таныш эш-өөдырылгазын четче бербес, кажарлаар чоруктар кайы хөй. Садыгга келген бараанларны таныш эш-өөрүнге бүдүү берип турар.

Оон ашаа эрткен чылын Улуг-Алаак майгынынга ажылдап тургаш үр эвес үениң иштинде дыка улуг самчыгдал кылып, хулиганнааш шиитирген. Ам оон кадайын садыг шугумунда ажылдадып каанын кижи кайгаар.

Слуменконуң ажылында шак мындыг четпестер турда райпо баштаар чери ону көрбейн турар.

Совет садыгның шугумунга ак-сеткилдиг ажылдавас, чоннуң негелдезин хандырып шыдавас Слуменко ышкаш кижилерни садыг шугумундан чайладыр болза эки.

В. БЫШТАК-ООЛ.

Парлатынмаан чагааның изи-биле

Чаа-Хөл районнуң Шверник аттыг колхозунуң баштаар черинин кежигүннери колхозтуң ажылын чогуур негелдезинге чедир башкарып чоруттайн, ону суларадып турар дугайында корреспондент редакцияга чагаа бижээн. Редакция ук чагааны ВКП(б) райкомунга шилчиткен.

Шүүмчүлелди ынап көргеш, ВКП(б) райкомунуң секретари эш Бегзинин редакцияга дыннатканы болза, — колхозтуң баштаар черинин кежигүннери төрел кижилер болуп турар, оларның ажылында четпестер дугайында корреспонденция шынныг болган. Колхозтуң ниитиниң ажылында болгаш тудуг-сууржулга ажылында четпестер-биле бурунгаар дугайында тускай айтырыгны ВКП(б) райкомунуң бюрозу чугаалажып шиитпирлээн. Колхозтуң ажылын харыысалга чок удуртуп турган дээш партия эге организациязының секретарин болгаш колхоз даргазы Манзыга ВКП(б) райкому партия талазы-биле шыңгыы хемчег көргүскен.

Колхозтуң ажылын моон соңгаар экижиринге дириг удуртулганы хандырары-биле партия райкомунуң бюрозу тускай төлээни ол колхозче чоруткан. Колхоз баштаар чери тудуг сууржулга талазы-биле элээн түнелдиг ажылды чорудуп эгелээн. Колхозтуң удуртур ажылдакчыларын таарыштыр чаартып турган тургузар дугайында райком тускай хемчегларни чорудар.

„ШЫННЫҢ" МАТЕРИАЛДАРЫНЫҢ ИЗИ-БИЛЕ

„Бора-Тайга суму Соведи"

1951 чылдың сентябрь 15-те № 180 «Шын» солунда «Бора-Тайга суму Соведи» деп эгелиг үүл парлатынган. Ук үүлде айытканы болза, суму Совединиң организас-массалыг ажылы сандаргай. Совет сессияларын чогуур өйүнде кылбас, депутаттарда тодаргай даалга чок, олар сонгукчулар ортузунга ажыл кылбайн турар.

Ажылчы чоннарның хуралдары болбайн турар, суму Совети «Сталинчы орук» колхозту организас, ажыл-агый талазы-биле быжыглаарынче бичин-даа сагыш салбаан. Чоннуң бот-онаалга үндүрүү болгаш чээшкинге бижидиишкининиң акшазы мынчага четче чыгдынмаан, суму Совединиң даргазы Балдан, секретари Даштаар-оол олар ниитиниң акша-хөренгизин самчыгдаан.

Бо үүлдүң талазы-биле ажылчы чоннарның депутаттарының Сүт-Хөл район Совединиң күүсекчи комитединиң секретари эш Санданның редакцияга дыннатканы болза, — Бора-Тайга суму Совединиң дугайында солунда парлатынган үүл шынныг болган. Суму Совединиң ажылының дугайында даргазы Балданның илеткелин сентябрь айда райкүүском хуралынга дыннаан, бо талазы-биле тускай шиитпир үндүрген. Райкүүском суму Совединиң ажылын үндезини-биле экижидери-биле оон сессиязын чыылдырып эртирген, сессия Балданны суму Совединиң даргазының хүлээлгезинден болгаш секретари Даштаар-оолду ажылындан дүжүрген.

Хөй уругларлыг иелерге тывыскан дузаламчы акшадан 800 рубльди өскээр чарыгдап будагдаан Балданны болгаш чоннуң бот-онаалга үндүрүүнден 2095 рубльди будулдурган Даштаар-оолду суд харыысалгазынга киирген.

Польшаның индустриализастаашкыны

Делегейниң ийи дугаар дайынының болгаш немец фашизминиң эжелелиниң түннелинде Польша бодунуң үлетпүр бүдүрүлгелериниң үштүн бир кезиин чидирген. Хүл-ыйба болган муң-муң фабрикаларны болгаш заводтарны катап тургузарынга он ажыг чылдар хереглетинер кылдыр сагындырып турган. Ынчалза-даа бодунуң чуртунуң долу эргелиг ээзи болу берген польша улус Совет Эвилелиниң деткимче дузаламчызынга даянгаш, улус ажыл агыйын, оон иштинде үлетпүрүү кыска хуусаанын дургузунда катап тургузуп шыдааннар. Польшаның чаврты тургустунганының чеди чыл оюнга Польша республиканың президентизи Болеслав Берут мынчап чугаалаан:

«Улус массалар помещиктерни болгаш капиталистерни сывырып үндүргеш, Польшаны чурттуң бодунуң болгаш даштыкы капиталдың эрге-чагырга тутканнарындан хуваап алгаш, канчаар-даа аажок идепкейни хөгжүдүп, канчаар-даа аажок күштү болгаш күчүнү көргүскен, чуртту катап тургузар болгаш хөгжүдер ажылдың темпизин-даа, хемчээлин-даа бистиң улузувустуң төөгүзүнге көзүлбээни-биле боттандырган... Бистиң күш-ажылывыстың ай бүрүзү мурнундагы чүс-чүс чылдардагы хожудап калганын болгаш четикпейн барганын чеңдип ап турар. Бистиң күш-ажылывыстың чыл бүрүзү он-он чылдарны чеңдип ап турар» — дээн.

1949 чылдың төнчүзүнде улус ажыл-агыйының үш чыл планын хуусаазының бетинде күүсеткенинин түннелинде Польшаның үлетпүр бүдүрүлгелери дайын мурнундагы деннелин ийи дапкыр ашкан. Эң ылаңгыя үлетпүрүң эн кол адырлары металлургия, хөмүр даш, нефть, электри техниги кончуг дүрген хөгжээн. Амгы үеде үлетпүр продукциязының өртээ чурттакчыларның кижи санынга дайын мурнундагы үеде турган өртектен 364 хуу чиик болуп турар.

Алды чыл планының баштайгы чылы болур 1951 чылда үлетпүр бүдүрүлгезиниң хемчээли болза, эрткен чылдың деннелин 38,8 хуу ашкан. Алды чыл планының төнчүзүнде үлетпүр продукциязы дайын мурнундагызы-биле деннээрге оон дөрт катап хөй болур.

Мооц мурнунда Польшаның үлетпүрүн чүгле кошкак өзүлделиг деп санап турган эвес, бүдүрүлгениң эн кол адыры чүгле чаа-ла тыптып турган ийикпе, азы мырынай чок турган. Чижээ, машина тудуунун үлетпүрү кончуг кошкак хөгжүп, чурттуң бодунуң пароход тудуу черле чок турган. Чурт янзы-бүрү станоктарны болгаш дериг-херекселдерни, паровозтарны, пароходтарны, көдээ ажыл-агый машиналарын хөй-хөй валюталарны чарыгдап тургаш даштыкы чурттардан киирип эккелир турган.

Ам оон мырынай сыр өске апарган. Совет Эвилелиниң чижээн эдербишаан, Польша республика аар үлетпүрнү дүргени-биле хөгжүдүп, чурттуң бодунуң машина тудуун тургузуп турар. Сөөлгү үеде польша бүдүрүлгелер нарын станоктар, автомобильдер, тракторлар, шимчедикчилер дээш өске-даа колкол үүлдерни бүдүрүп үндүрерин шингээдип апкан. Комбайннар, трактор сеялкалары, сноп баглаар машиналарны болгаш өске-даа көдээ ажыл-агый машиналарын бүдүрүп үндүрерин шингээдип ап турар.

Польша ам боду пароход бүдүрүп үндүрер черлиг. Алды чыл дургузунда Польшаның садыг флодунуң саны 186 хуу өзер. Бо үениң иштинде ниити тоннажы 577.600 тонна хемчээлдиг далай пароходтары тургустунар. Моон соңгаар-даа пароход тудуу оон-даа артык улгадыр.

Силезко-Домбровскиниң болгаш Алдыы-Силезияның хөмүр даш казар черлери үргүлчү алгытынып турар. Алды чылдың планын күүсеткеннинин четчир. Хөмүр даш тывыы чурттакчыларның бир кижизинге 3,7 тонна болуп турунда, ол-ла үеде Катышкан Штаттарның чурттакчыларының бир кижизинге 2,9 тонна хөмүр даш болуп турар.

Бүгү чуртта чаа үлетпүр бүдүрүлгелерин тудуп тургузарының күчүлүг ажылы чоруп турар, оон иштинде Краков адаанда Новой Гуте-де копчуг улуг металлургия комбинады тургустунуп турар. Ону тургузарынга алды чыл планының бүгү капитал салыышкынының он кезинин бир кезии боже салдынган. Дөрт, беш чыл болгаш бо комбинат эрги Польшаның бүгү кан эзилдирер заводтарының берип тургаын катканы хире канны чуртка бээр болур. Ченстоховта металлургия заводу алгытынып турар. Келецкиде цемент заводун тургузуп турар. Ол Европада бир улуг завод болур. Краковтуң воеводствозунда Явторжнде улуг күштүг электри станциязы тургустунуп эгелээн, электри энергиязы-биле он-он хоорайларны болгаш чүс-чүс польша суурларны ол хандырар.

Польшаның электри үлетпүрү дүрген темпи-биле хөгжүп турар 1949 чылда электри энергиязының бүдүрүлгези 8,3 миллиард киловатт-шак бооп турган болза, 1955 чылда 19,3 миллиард киловатт-шак болур. Польша суурларны электрижидер ажыл калбарып турар. Бо чылдың эгезинге чедир 12,5 мун польша суурлар электрижитинген.

Чуртту чедиишкиннии-биле индустриализастаар чорук польша суурларны чаартырынга эргежок чугула байдалды берип турар. Көдээ ажыл-агыйга эптиг техниктиг база тургустунуп, биче бараанныг болгаш биче орулгалыг тараачын ажыл-агыйның улуг чер ажыл-агыйынче чоорту шилчииринче эптиг болуп турар. Чуртта чер ажыл-агыйының бүдүрүлге кооперативтери тыптып, күш-ажылчы тараачын массаларга улам-на эки болуп турар апарган. Көдээ ажыл-агыйның мурнакчы техниказын, амгы үениң агротехниканың чурумун өзугаар ажыглавышаан, ол кооперативтер бедик дүжүттү чеңдип ап турар болгаш тарачыннарның бай болгаш культурлуг амыдыралынче чыруткылыг перспективаны ажыдып турар.

Бо үеде Польшада 300 чыгыы күрүеннин машина-трактор станциялары ажылдап турар. Оон аңгыда, кооперативтерниң машина тәйтери калбарып, оон саны 8 мун ажып турар болгаш он-он мун тараачын ажыл-агыйларын хандырып турар. Бо чылын чурттуң ховуларынга 25 мун тракторлар ажылдап турган.

Польша үлетпүрлер ам трактورга кожар 10 янзы-бүрү прицептерни, чаа хевирлиг сеялкаларны, жаткаларны, молотилкаларны болгаш өске-даа машиналарны бүдүрүп үндүрүп турар. Ындыг машиналар тудуунуң төвү Познаньде болгаш Кутнода тургустунган чаа заводтар болур. Алды чыл планының төнчүзүнде польша суурлар чыл бүрүде 11 мун тракторларны, 14,300 трактор андазыннарын, 5 мун трактор сеялкаларын, 5.600 сноп баглаар машиналарны, 6 мун трактор молотилкаларын болгаш 7.500 комбайннарны алыр апаар.

Чуртту индустриализастаары—социализмче эн-не шын орук болур деп польша ажылчы чоннарының калбак массалары билип турар. Ынчангаш польша ажылчыннар бүдүрүлге планнарын күүседири-биле көстүп көрбээн энтузиазмниг, ажылдап, фабрикаларда, заводларда, шахталарда, чаа тудугларда социалистиг чарыштың чалбыыжы уламна хып, продукция бүдүрүп үндүрерин көвүдедири болгаш оон шыныын экижидери дээш демисежип турар ударниктернин, ааргыкчыларның болгаш бүдүрүлгениң чаадакчы-төлевилекчилериниң хүрээлеги өзүп турар. Польшада күш-ажыл алдарның, шылгаралдың болгаш маадырның херээ болуп турар.

Республикада ажыл чок чорук долузу-биле чок кылдыгаш бүдүрүлгелерде ажылдап турар ажылчыларның саны дайын мурнунда турганынга деннээрге оон ийи катап улгаткан. Миллион чыгыы кижилер чаа үлетпүр бүдүрүлгелер, порттар, демир орук оруунуң тудугларында ажылдап турар.

Польшаның ажылчыннары, инженерлери болгаш техниктери мурнакчы совет арганы улам-на кызымакайы-биле шингээдип турар, ол чорук Польшаның үлетпүрүн оон-даа ынай көдүрлүрүн хандырып турар.

«Бис кижини капитализмниң кулданыышкынындан болгаш дарлаашкындан уштуру-биле хосталга дээш демисежип, улустарга акыдунма дузаламчызын көргүзүп турар болгаш социализмни тургускан Совет Эвилелиниң улустарының кызымакайын болгаш маадырлыг чоруунун чижээн бодунга чижек кылдыр ап, алды чылдың планын күүседири дээш демиселче бар чыдар бис. Биске орук айтыр сылдыс болуп турар Маркстың—Энгельстиң — Лениннің — Сталинның өөредии—социализмниң долу тиилелгези дээш демиселге күштүн болгаш энтузиазмниң төтүнмес төзү болур»—деп Берут чугаалаан.

Совет Эвилели-биле эп-найыралды болгаш кады ажылдажылганы моон соңгаар-даа быжыдарын, оон күүлүг дузаламчызындан польша улус чаа амыдыралды болгаш бодунуң аас-кежиктиг келир үезин тургузарынга, бодунуң чедиишкиннериниң чайгылыш чок магадылалын көрүп турар.

Д. БОЧАРОВ.

Корея болуушкуннар

Улустуң армиязының Кол командылалының дыңнадыы

ПХЕНЬЯН. Кореяның улус-демократтыг республиказының Улустуң армиязының Кол командылалының октябрь 12-де медээлээни болза, бүгү фронтуларга Кореяның Улустуң армиязының катыжыышкыннары кыдат улустуң эки-турачы кезектериниң сырый деткимчези-биле дайзынга удур кадыг-дошкун тулчуушкуннар чорударын үргүлчүлеп, оон диригг күжүнге болгаш техниказынга улуг чидириглерни таварыштырып турар.

Отябрьниң 11-де чөөн болгаш төп фронтуларга Улустуң армиязының кезектери Чадань, Йоночхонь болгаш Чхолванының мурнуу талазында районнарга дайзынның калчаалыг 9 атакаларын чедиишкиннинг ойтур шапкан.

Чөөн фронтуга Улустуң армиязының кезектери Иньчжаның соңгу талазынга атакалар чоруткан дайзынга удур тулчуушкуннар чорударын үргүлчүлеп турар.

Октябрьниң 12-де Улустуң армиязының зениттиг артиллериязы болгаш дайзынның самолёттарын келеп адар адыгжы-аңчыларның отрядгары Аньчжу, Вонсан болгаш өскедаа хоорайларның тайбың чурттакчыларын пулемёт-биле бооцаарын үргүлчүлеп турган дайзынның чеди самолёттарын аңдара аткан.

(СЭТА).

Кореяда чугаалажыышкыннар дугайында

ПЕКИН. Синьхуа агентилелиниң дамчыдып турары болза: бистиң Пхеньянда корреспондентивистиң медээзи-биле алырга, октябрь 10-да ийи таланың харылзаа офицерлериниң ужуражыышкыны болуп эрткен.

Корея Улустуң армиязының колкомандылакчызы генерал Ким Ир Сениң болгаш кыдат улус эки-турачыларының командылакчызы генерал Пын Дэ-хуэйниң октябрь 7-де болгаш 9-та КНО-нуң чепсектиг күштериниң кол командылакчызы Риджуэйге чоруткан саналдары ёзугаар, ийи таланың төлээлериниң аразында чугаалажыышкыннарны катап эгелээринге хамаарышкан айтырыгларны чугаалажыры-биле бистиң харылзаа офицерлеривис полковник Чан Чун Сан, подполковник Цай Чэнь-вень болгаш полковник Ли Пхен Ир, өске таланың харылзаа офицерлери полковник Мэрри, подполковник Эдвердс болгаш подполковник Ли Су Янг биле октябрь 10-да эртенгиниң 10 шакта ужурашканнар.

Ийи таланың командылакчыларының дугурушканы принциптерни ёзугаар, түр дугуржулгаларның хуралдың болур черинге кады харыысалгалыг камгалалының дугайында, хуралдың болур черин тургузарының дугайында, дерилге, хандырылга хөренгизиниң дугайында айтырыгларны, а ол ыышкаш хуралдың болур черинге хамаарышкан өске-даа дугуржулгаларның айтырыгларының, база чугаалажыышкыннарны катап эгелээриниң хүнү, шагының дугайында айтырыгларны бистиң харылзаа офицерлеривис тургускан. Олар бо айтырыглар талазы-биле өске таланың харылзаа офицерлери-биле колдуунда дугуржулганы чеңдип алган.

Ынчалза-даа өске таланың харылзаа офицерлери хамаарышпас зонаның тодаргай хемчээлиниң дугайында айтырыгны тургусканнар. Бистиң харылзаа офицерлеривис ол дораанна, октябрь 7-де болгаш 9-та өске таланың командылакчызынче бистиң командылакчыларывыстың чоруткан бижиинде хамаарышпас зонаның девискээрин улгатырар дугайында айтырыгны, чугаалажыышкыннарның катап эгелээниниң сөөлүнде ийи таланың төлээлериниң баштайгы хуралынга чугаалажырын болгаш шиитпирлээриниң дугайын тодаргай айыткан деп медеглээннер. Ынчалза-даа өске таланың харылзаа офицерлери оларның командылакчызы болгаш олар боттары бистиң командылакчыларывыстың октябрь 9-та чоруткан бижиин өөренип көрбээн деп медеглээн болгаш ол айтырыгны чугаалажып көөр деп оралдажырын үргүлчүлеп турганнар. Түннелинде харылзаа офицерлериниң бо ужуражыышкынына дугуржулга чеңдип алдынмаан. Ындыг янзы-биле ийи таланың төлээлериниң аразында чугаалажыышкыннар доп-дораан катап эгелээри болдунмас болган.

Түннелинде бистиң харылзаа офицерлеривис, бистиң командылакчыларывыстың октябрь 9-та чоруткан бижиин өске таланың кичээнгейлиивиле өөренип көөрүн болгаш октябрь 11-де эртенгиниң 10 шакта ужуражырынга чөпшээрежирин негээн. Харылзаа офицерлериниң ужуражыышкыны 12 шак 25 минутада төнген.

(СЭТА).

Кореяда тайбыңчыдылга чугаалажыышкыннарының дугайында

ПЕКИН. Синьхуа агентилелиниң Кэсонда корреспондентизиниң медээлеп турары болза:

Ийи таланың төлээлериниң чугаалажыышкыннарын катап эгелээринге хамаарышкан айтырыгларны чугаалажыры-биле ийи таланың харылзаа офицерлери октябрь 11-де эртенгиниң 10 шакта Паньмыньчжоньге ужурашканнар. Ужуражыышкынга корей-кыдат төлээлерден харылзаа офицерлери полковник Чан Чун Сан, подполковник Цай Чэн-вень болгаш полковник Ли Пхен Ир болгаш КНО-нуң чепсектиг күштериниң төлээлеринден—харылзаа офицерлери полковник Мэрри, подполковник Эдвердс болгаш подполковник Ли Су Янг олар киришкен.

Чугаалажыышкынның үезинде, 12 шак 08 минутада чапсар кылгыжеге чедир, ийи таланың харылзаа офицерлери хуралдың тодаргай болур черинин дугайында, чугаалажыышкыннарның болур черин кады, харыысалгалыг камгалаарының тодаргай хемчеглериниң дугайында, а ол ыышкаш дерилгеге, хандырылганың хөренгилеринге болгаш чугаалажыышкыннарның болур черинге хамаарышкан өске-даа айтырыгларны, а база ийи таланың төлээлери бодунуң хуралын катап эгелей берренде эргежок чугула түр хемчеглерниң талазы-биле дугуржулганы колдуунда чеңдип алганнар.

Ынчангаш 15 шак 00 минутада катап эгелээн ужуражылгага бистиң харылзаа офицерлеривис октябрь 12-де 13 шак 00 минутада ийи таланың төлээлери чугаалажыышкыннарны катап эгелээриниң дугайында тодаргай саналды тургускан. Ынчалза-даа өске таланың харылзаа офицерлери хамаарышпас зонаның девискээриниң хемчээлиниң болгаш өске-даа айтырыгларның дугайында айтырыгны чугаалажып көөр деп оралдажырын үргүлчүлээн болгаш октябрь 12-де 13 шак 00 минутада ийи таланың чугаалажыышкыннарын дораан эгелээр деп бистиң таланың саналын хүлээп албааннар. Оон дараазында бистиң таланың харылзаа офицерлери бистиң командылакчыларывыстың октябрь 9-та өске таланың командылакчызынче чоруткан бижиин өске таланың өөренип көөрүн база катап негээн болгаш октябрь 12-де эртенгиниң 10 шакта ийи таланың харылзаа офицерлериниң ужуражыышкынын катап кылырын саналдаан.

Харылзаа офицерлериниң дүүш сөөлүнде болган ужуражыышкыны 16 шак 00 минутада төнген.

(СЭТА).

Америк-япон шериг дугуржулга ажыл-чорудулгада

ШАНХАЙ. «Ниппон Тэймс» деп япон солуннуң дыңнадып турарын ёзугаар алырга шериг дугуржулгазын боттандырарынга тургускан кадының япон-америк комиссиязын Японияда америк элчин баштаар деп чүве Японияның даштыкы херектер министерствозунга чоок бөлүктерден билдингир апарган. Ол комиссияның чанынга секретариат болгаш хөй-хөй дузалал комиссиялары тургустунгулаар. «Токио Симбун» солуннуң дыңнадыын ап көөрге, ол комиссия болза, саңлдарлыг орган» болур болгаш оон эргези баштай бодап турганындан дыка улуг болур. Ол ыышкаш Сендайга, Саппорога, Фуксускага, Осакага болгаш Иокосукага чер-черниң кадының япон-америк комиссиялары тургустунар.

Ол бөлүктерде айтып турарын ёзугаар алырга, Японияда америк шериглериниң саны 100 муң чыгыы кижи чеңдер, ынчалза-даа «Кореяда болгаш Ыракы Чөөн-чүкте байдалдан» хамаарыштыр оларның санын улгатырып-даа болур.

(СЭТА).

Совет дайынчыларның хөөрлерин үрегдэзнинге Норвегияның чурттакчылары удурланып турар

ТРОМСЕ. Норвегияны хостаары дээш демиселге өлген совет дайынчыларның хөөрлерин үреп чок кылырын болгаш казарын даскан тускай бөлүк Тромсеге чүгле келген дораан совет солдаттарның акыдунма хөөрүн үрегдеп эгелей берген.

Ол чорук хоорайның чурттакчыларының киленнээшкинин үндүрген. Хөй-ниити организацияларының төлээлекчилери болгаш чурттакчыларның бөлүктери хөөрге келгеш, хөөрлерни үрегдеп чок кылырын соңгадырын негээннер. Чурттакчыларны хөөрнү чок кылырынга удурланырынче кыйгырып турар плакатнар хоорайда астынгылаан. Удурланыышкынның хөй-хөй чагаларын тус черниң редакциязынче чоруткан.

Чурттакчыларның ол негелдезиниң түннелинде хөөрлерни казары соксай берген. Хөөрдеп уштунган дайынчыларның сөөгүн хөөрже катап салгаш хөмген.

Орай кежээ, суггур чаъс чаап турза-даа, хөөрге удурланыышкынның митингизи болган. Хөөрларде чечектерни салган. Митингиниң киржикчилери удурланыышкынның резолюциязын хүлээп ап, ону чазакче чоруткан.

(СЭТА).

1936 чылдагы англи-египет керээни күш чок болдурар талазы-биле египет чазактың шиитпиринин дугайында

КАИР. «Аль-Мысри» солуннуң медээлеп турары болза, ол редакция хөй-хөй организациялардан, эвилелдерден болгаш чурттакчыларның янзы-бүрү кезектериниң төлээлекчилеринден 1936 чылдагы англи-египет керээни күш чок болдурар дугайында айтырыгның талазы-биле египет чазакты деткип турарын илередип турар телеграммаларны алган.

Парлалганың медээлери ёзугаар алырга, сенаттың тускай комитеди чазактың 1936 чылдагы англи-египет керээзин болгаш 1899 чылдагы Суданның дугайында керээни күш чок болдурар хоойлунуң дөрт төлевилелдерин чугаалашкаш, ол төлевилелдерни хүлээп алырын парламентиге сүмелээн.

(СЭТА).

Сирияның парламентизи демократияга удур хоойлу төлевилелин хүлээп алган

БЕЙРУТ. Дамаскандан медээлеп турары-биле алырга, премьер-министр Хасан Хакимниң киргени хоойлу төлевилелин Сирияның парламентизи октябрь 6-да хүлээп алган. Төлевилел ажыл соксадыышкынынга киришкен күрүеннің кандыг-даа албан-хаакчыдын ажылындан үндүрер эргени министрлер чөвүлелинге берип турар.

(СЭТА).

Грек патриоттарны судтап турар

АФИНЫ. Афинның онза шериг трибуналында Асмины Амбателостуң (кара-бажынче киир октаткан, грек далайжыларның профэвилелиниң секретари, Антониоса Амбателостуң 73 харлыг иези), Муратитунуң, Стреретаряның, Балавиласаның болгаш өскелериниң-даа хереэн дыңнап эгелээн. Оларны шуптузун Англияда чурттап турар А. Амбателостуң кадайы Бетти Албателосбиле кады ажылдажылгазы дээш, база өлүрер деп шииткен 3 муң грек патриоттарны камгалап алырынче угландырган ажыл-чорудулгазы дээш буруудадып турар.

Ындыг херек ужурунда суд харыысалгазынче 35 кижини киргген, оларның 20-зин тускай кижилерниң харыысалгазынга киргеш хостаан.

Ынчаар хостап үндүрткен 20 кижилер судтуң даргазынга, кандыгдаа чажыт ажыл кылбаан бис деп медеглээннер. Артқан 15 кижи чамдык илергейлээшкиннер Пиренда Асфалиге шыдажыр аргажок хилинчектээшкиниң ужурундан болган деп медеглээннер. Буруудадыышкынның херечизи полиция офицери Вольтеракис баштаан полиция буруудадыкчыларже болгаш оларның төрелдеринче буруудадыкчыларны моон мурнундагы сөглээн өчүүн чугаалаарын албадаптар бис деп кыжаныг-биле халдааннар.

(СЭТА).

Польшаның бүдүрүлгелеринде октябрь байырлалының бүдүүзүнүң чарыжы

ВАРШАВА. Октябрьниң социалистиг Улуг революциязының 34 чыл оюнга алдаржыткан Польшада күш-ажылчы чарыштар чурттуң чаа-чаа бүдүрүлгелеринде калбарып турар. «Покуй» деп металлургия заводунуң ажылчыннары улуг байырлалга алдар кылдыр пландан ажыр бир муң тонна канны бээр, 120 дүрген эзилдирилгени кылыр болгаш 500 тонна коксты камнап алыр деп хүлээнгеннер. «Баторий» деп металлургия заводунуң коллективи ноябрьниң 7-ге чедир пландан ажыр 120 тонна канны бээрин, «Флориан» деп металлургия заводунуң ажылчыннары пландан ажыр 500 тонна шойну болгаш 270 тонна канны бээрин шиитпирлээннер.

Октябрь бүдүүзүнүң чарыжы польша шахталарда улам-на калбарып турар. Күш-ажылдың мурнакчызы алдарлыг Виктор Маркенка Улуг Октябрьге алдаржыдып, бодунуң бир айда планын 350 хуу күүседир деп хүлээнген.

Вроцлавда күрүеннің вагон тудуунун заводунуң коллективи чыл төнчүзүнге чедир хүн-бүрү-ле пландан ажыр бир бараан чүдүрер вагонну үндүрерин хүлээнгеннер.

(СЭТА).

Кыдаттың ажылчыннарының бүдүрүлге чедиишкиннери

ШАНХАЙ. «Цзефанжибао» солуннуң бижип турары болза, шаанда Кыдат бодунуң хуузунда машина тудуу чок турган. Америк болгаш англи фирмалар бүгү-ле хемчеглер-биле Кыдаттың машина тудуунун үлетпүрүнүң хөгжүлдезинге моондак ужураштырып турган.

Олар кыдат улусту улам-на дарлаарынга ажыктыг, боттарынга хөй орулга киирип алыр чүгле шак ындыг машиналарны Кыдатче чорудуп турган. Шаанда Чөөн Кыдаттың заводтарынга холумак канны безин мырынай кудуп шыдавас турган болза, ам ындыг канның кудуушкунун шингээдип алган. Шаанда Кыдатка 200 аттан өрү эвес күштүг электри моторун чүгле бүдүрүп турган. Ам Шанхайның заводтарында 1000 аът чедир күштүг моторларны бүдүрүп үндүрүп турар. Шанхайның бүдүрүлгелеринде чаа хевирниң металл кезер улуг станоктарының бүдүрүлгези шингээтинген.

Кыдат кажан-даа бодунуң хуузунда парлаар машиналар чок турган. Ам Шанхайның Лянгуай деп заводу бир дугаргы парлаар машинаны бүдүрүп үндүрген. Чоокта чаа Шанхайның металлургия заводтарының бирээзинің ажылчыннары, инженерлери болгаш техниктери бир дугаргы төш тура тыртар улуг машинаның эптээшкинин дооскан.

Ол ыышкаш үлетпүрнүң өске-даа адырлары дыка чедиишкиннерлиг болуп турар.

(СЭТА).

Чехословакияга армия хүнүн байырлааны

ПРАГА. Октябрьниң 5-те Прагага Чехословак армияга алдар болдурган байырлыг хурал болган.

Чехословак армияның дайынчы оруунуң дугайында илеткелди национал камгалал министриниң оралакчызы, дивизия генералы Грушка кылган. Чехословак-совет найыралга, президент Готвальдга болгаш тайбыннның улуг тук тудукчузу эш И. В. Сталинга алдаржыткан адыш часкаашкыннары илеткелди хөй удаа доктаадып турган.

Чехословак республиканың президентизи Климент Готвальдга болгаш Генералиссимус И. В. Сталинга чорудар байырлыг чагааларны байырлыг хуралдың киржикчилери улуг көдүрлүүшкүн-биле хүлээп алганнар.

(СЭТА).

Харыысалгалыг редактор О. А. ТОЛГАР-ООЛ.

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕЗИ: Кызыл Щетинкин кудумчузу, бажың 7. ТЕЛЕФОННАРЫ: Харыысалгалыг редакторнуң 3—62; харыысалгалыг редакторнуң оралакчызының, партия амыдыралының, культура, литература болгаш уран-чүүл киллистериниң—3—88; харыысалгалыг секретарының, пропаганда болгаш агитация, көдээ ажыл-агый, үлетпүр болгаш транспорт, чаа киллистериниң—3—68; иштики информация, бухгалтерияның—3—65.

Б01546 Облкүүсомнуң типографиязы